ԿԷՐ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1897 Կ. ՊՈԼԻՍ

ՀՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 22 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1907

22 ԱՂԸՍԹՈՍ 1325 – 26 ՊԼԷՃԼԷՊ 1323

Journal Arménien
MANZOUME-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte.
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԹՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պալաթ Ալի Ճառաբի, 38
Թմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ եւ չեն արուիր

Մասիսի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته در
صاحب امتیازی : اوهانس قریم
اداره‌خانه‌سی: باب عالی جاده‌سنده نومرو ۳۸

ԱԲՈՆԱԳՆԵՐԸ ԵՒ ԳՆԵՐԸ

ԿԱՆԽԻԿ	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղրշ.	50 ղրշ.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	18 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ,, ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ

10 ՓԱՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ

ՏՓԹ. ՄԱՆՈՒԷԼ ՊԷՅ ԻՍԹԻՒՃԵԱՆ

Ա.

Առջի օր՝ երբ այս վաղնջուց աշխատաւորը խմբագրատուն ներկայացաւ՝ չեմ գիտեր ի՛նչպէս մինչ դնաց այն հակայ ծառերուն որոնք խրոխտ և անկուն գագաթի մը կը ցցին ճամբուն մը եզերքը և կամասն մը կոյն ի վեր, և որոնց գոյութեան գաղտնիքին զուր տեղը կ'աշխատինք թափանցել։ Ո՛վ հացուցիչ է այդ ծառերը, ի՞նչպէս ծը՛ւեր, ուռճացեր ու բարձրացեր են մրս մինակ, քանի որ յայտնի է թէ ոչ մէկ խնամք տարուած է իրենց։ Տարօրինակ բան որ անոնց հիշդ մտոը ուրիշ բազմաթիւ պտղատու ծառեր՝ որոնք միշտ մասնաւոր գուրգուրանքի առարկայ կը դառնան, կը խնամուին, կը ջրուին ու կը պատուաստուին, և որոնց արմատները դիեցնող հողն իսկ յարմարակ մնալուէ, կը դառնան, կը խնամուին, կը ջրուին ու կը պատուաստուին, և որոնց արմատները դիեցնող հողն իսկ յարմարակ մնալուէ կ'օժտուի, չեն կրնար նոյնքան բարձրութեան հասնիլ, ոչ ալ անոնց պէս գագրերու և փոթորիկներու կը դիմագրաւեն առանց ընկճուելու։ Ցնոյ, հաստակաղ իրենց չուպլուած հոգածութեան, անոնցմէ նուազ բարեաւոր կը դառնան, աւելի հաճոյք կը հայթայթեն մեզի քան օգուտ. իրենցմէ սաղջ ստացածնիս միայն քուռ մը պտուղ է որ ոչ իսկ մեր տուայտանքը կը փոխարինէ, մինչդեռ մի՛ւսները՝ որոնց ոչ խնամք տարած ենք, ոչ ալ գուրգուրանք ցոյց տուած՝ բարիքի անհամեմատ ապրիւրներ են, ամառը կեռասիոր հայնոր մը կը պարգևեն մեզի, օգը կը մաքրեն, մեր հոգին կ'օրհնեն իրենց օսմաիութեամբ, ու ձմեռն ալ հովին ու փոթորիկներուն մռուցքը կը զսպեն։

Տօքթ. Մանուէլ պէյ Իսթիւճեան ճիշդ այդ երախտաւոր ծառերուն կը նմանի։ Ինք ալ անոնց պէս խնամք ու գուրգուրանք չէ տեսած, ինք ալ չէ՛ փայփայուած, չէ՛ սիրուած, ոչ ալ թեւէն բռնող և կեանքի սնամար խութերուն ու դժուարութեանց մէջէն իրեն ճամբայ բացող մը ունեցած է։ Այն միւս հակայ ծառերուն պէս՝ միայն իր կամքին և իր աշխատութեան զաւակն է, անոնց շնորհիւ կրցեր է ծլիլ, բողբոջիլ ու բարձրանալ, ո՛չ միայն դիմագրաւեր է ամէն տեսակ դիրումներու և թշուառութեանց, այլ նոյն իսկ անօթութեան ժամերու մէջ վայրկեան մը անգամ մտքէն չէ անցուցեր դադրիլ ըլլալ և ձեռք քաշել աշխատութենէ մը՝ որուն բերելիք չահը արդէն այնքան չէր հետաքրքրեր զինքը, որքան այն բարիքը որ անկէ բղխելով ուրիշները պիտի կազդուրէր։ Կատարեալ անձնուրաց մը նոյն ատեն՝ որ իր բազմամեայ գործունէութեան բովանդակ արդիւնքը ժողովուրդին առողջութեան և օգտին նուիրուած հրատարակութիւններու յատկացուցեր է, և ասիկա՝ միշտ ինքզինքը զրկելով, միշտ իր ապրուստի միջոցները կրճատելով։ Քառասուն տարուան բժիշկ և չատ ալ ժուժկալ ու սակաւապետ մարդ մը ըլլալով հանդերձ՝ այսօր, յառաջացեալ ծերութեան մը մէջ, սիպտուած է աշխատիլ ուրիշ զի ապրի։ Ապահովաբար Գէորգ Արլազեան զուր տեղը չէր գրած իր Մամուլին մէջ թէ Տոքթ. Իսթիւճեանի հանդէսը «բոլորովին հիւանդանոց մըն էր, սակայն իր հիւանդները ազէկցան և ինքը մեռաւ»։

* *

Իսթիւճեան պէյ այդ հանդէսին հիմերը դրած էր 1861ին, երբ սահմանին հարիւ քանամեայ՝ Արքունի բժշկարան վարժարանին կ'աշակերտէր ամէն օր «պէրլակի խոտ սննդարար անուշ ՀԷՎ հացը կրծելով և չոր սախարի մը վրայ նստած՝ յօդուած խմբագրելով»։ Այս խոտաւանութիւնը ինքն իսկ ըրած է երեք տարի վերջ՝ երբ իր հանդէսին մէջ կը հրատարակէր ընդհանուր արհեստներու ծանօթացման ու ժողովրդականացման նուիրուած գրքի մը թարգմանութիւնը, որ այսօր ալ իր առանձին օգտակարութիւնը կունայ ունենալ՝ եթէ երբեք մասնաւոր հատորի մը մէջ ամփոփուի։ Առաջին տարին թերթը ամիսը անգամ մը կը հրատարակուի և հարիւր 120 բաժանորդ կը գտնէ՝ 78 ղ.ի գումար մը, —ամբողջ տարուան մը աշխատութեան վարձատրութիւն,— բերելով խմբագրին։ Բայց այդքանն իսկ մեծ բան է իրեն համար։ Յաջորդ տարին՝ թերթը կը հրատարակուի ամիսը երկու անգամ՝ 60 բաժանորդի յաւելումով և 112 ղրուշի վճասով։ Իսթիւճեան կրկին չի յուսահատիր, կը շարունակէ իր գործը, բայց դպրոցական աշխատութիւնները ուղեցած ըլլալով կը՝տիպուի օգնական մը փնտռել՝ ինչ որ գիւրին գործ մը չըլլար։ Օգնականը՝ պէտք էր լայն սրբոտով դիմագրաւէր բուն խմբագրին պէս ձրի աշխատելու հաւանականութեան։ Շատեր կը խրախուին այդ հեռանկարէն՝ մինչև որ Իսթիւճեան կը յաջողի Տ.ք. Գարեգին Զարիր սատեանը համոզել եւ անոր յանձնել թերթին հոգերուն մէկ մասը։ Բայց անա մահը վրայ կը հասնի, և Իսթիւճեան նորէն մինակ մնալով, վերջ ի վերջոյ կը միանայ Համբարձում Ալաճաճեանի որ իր դասընկերը եղած էր Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ, և որ կը յօժարի թերթին անօրէնութեան պաշտօնը առանձնել, աւելի դիւրէն հրապուրուած քան վարձատրութենէն։

Այս օժանդակութենէն քաջալերուելով՝ Իսթիւճեան պէյ ամսեայ լրագրութեան պէս մինչև փոքրը կ'ընէ՝ իր թերթին տարեկան 100 ղրուշի բաժանեգինը իջեցնելով 20 ղրուշի։ Այս փոքրը պարզապէս ապշութեան մատնած է իր տաճնի բոլոր լրագրատէրերը, որոնք գրեթէ առանց բացառութեան գովեստով ու քիչ մըն ալ զարմանքով յիշատակած են այդ «յանդգնութիւնը»։ Տարեկան 24 թիւերը կը հրատարակուին անխափան, նախորդներէն փոքր դիրքով, թէև աւելի հիւթեղ պարունակութեամբ, և տարուոյն վերջը Իսթիւճեան փառք կուտայ որ կրցաւ ամենամեծ չահով՝ այսինքն...առանց պատական մնալու լրացնել այդ չրջանը։ 1864ին՝ ինք Բարիզ անցած է իր բժշկական ուսումը կատարելագործելու, բայց Պոլսոյ մէջ թերթը կը շարունակուի իբր չաբաթաթերթ՝ մեծադիր չորս էջերով և տարեկան 30 ղրշ. բաժնեգինով, մինչև Ալաճաճեանի անօրէնութեամբ։ Բայ ի՛ չաբաթաւ լուրերէն՝ որոնք Փանիզի ապագայ խմբագրին ձկուն ու չահագէտ գրիչը կը մատնեն յաճախ, թերթին մնացեալ մասերը մեծ մասամբ Իսթիւճեանի աշխատութիւններով կը լեցուին։ Հաւանաբար երբեմն երբեմն պատմական աշխատակիցներ, ինչպէս նաև մէկ քանի նամակագիրներ համեստ օժանդակութիւն մը կը բերեն իրեն։

Այս մասնամասնութիւնները կը մեկնաբանեմ ոչ այնքան կենսագրի գործ մը կատարած ըլլալու՝ որքան այդ ազամարտիկ մարդը տոգորող ոգին երեւան բերելու համար։ 1866 ապրիլին՝ կը բաժնուի Ալաճաճեանէն,—որ Փանիզի հրատարակութեան պիտի ձեռնարկէր՝ մօտաւորապէս կէս դարու անպտուղ գործունէութիւն մը վատնելու համար,— և 18՝ներեն կրկին իր թերթը կը հրատարակէ սատար ամսաթերթի ձեւով, տարեկան 20 ղ.ի համեստ ու դիւրամատչելի բաժնեգին մը սահմանելով։ Բոլոր այս ձեռարիսխութիւնները նոյն ատեն կատարելութեան հանգրուաններն են, որ թերթը մինչև աւելի լաւ, մինչև աւելի բազմակողմանի և օգտաւէտ պարունակութեամբ մը կը հրատարակուի։ 1861ին և 62ին՝ գրեթէ զուտ առողջապահական է, բայց մինչև 1867՝ արդէն իսկ ընդարձակ ծրագիր մը ունի, որուն մաս կը կազմեն ընդհանուր ուսումնական և առողջապահական նիւթեր ու մանաւանդ տնտեսագիտութիւն, առանձին տնտեսութիւն և բոլոր մասնկի գիտութիւնները։ 1868ին՝ նոյնպէս ամսաթերթ է, և մինչև անգամ գրական թեկնածիչ հաւաստներ կը հրատարակէ՝ ընթերցանութեան սէրը ծաւալելու համար։ Ջեմ գիտեր թէ մինչև 1874 ի՛նչ նոր ձեւափոխութիւններ կրած է, բայց տեսած եմ 1871 Յունիս 26ի թիւը (նոր չրջան, հատոր Ա.) չատ փոքրադիր չաբաթաթերթ մը հագիւ թէ սովորական ալօթաղրքի մը չափութեամբ։ Հակիրճ նախաբան մը, որուն մէջ կը ծանուցուի թէ առողջապահական և ուսումնական նիւթերէ զատ՝ Ազգեքանդր Տիւմայի «Ղէշի Պալամօ»ն պիտի հրատարակուի, կը յայտնէ նոյն ատեն թէ թերթին անօրէն կարգուած է Պ. Կ. Նազմանեան։ Իսկ 1874ին՝ Տոքթ. Իսթիւճեան դարձեալ ստուար կիսամեսոյ հանդէսի մը գլուխը կը գտնուի՝ միս մինակ, աւելի բազմակողմանի ծրագրով մը։ Այդ չրջանէն առաջին թիւը մեզի տեսած եմ, —չատ նոր թիւ մը,— և չեմ գիտեր թէ անկէ վերջ ի՛նչ եղած է թերթը։

* *

Եթէ միայն զուտ քանակութիւն մը ըլլար՝ տարեկոյս չկայ որ տարիներու այս անսպառ աշխատութիւնը մեծ արդիւնք մը չպիտի ստանար մեր աչքին՝ ինչպէս օրինակի համար չէ ստացած Իսթիւճեանի երբեմնի գործակցին Համբարձում Ալաճաճեանի կիսապարեան պատկառելի աշխատութիւնը։ Բայց Տոքթ. Իսթիւճեանի գործը նշանակելի է մանաւանդ իր օրակով։ Ճշմարիտ ժողովրդականացնող մը, նոյն իսկ ռամկացնող մը եղած է, գիտցած է ամենէն բարձր ուսումներու, ամենէն կնճռոտ գիտութեանց վրայ խօսիլ ա՛ն տեսակ լեզուով մը որ ո՛չ փայլուն ոճ մի՛ չունենալուն ու կարծեմ բառեր կամ գաղափարներ։ բայց նոյն իսկ ամենէն անպարզ մարդը գիւրաւ կը հասկնայ իր բածը, մանաւանդ որ Տօքթ. Իսթիւճեան պէյ օժտուած է կարդացածը կամ ուսածը հիմնապէս իւրացնելու և զայն լաւ բացատրելու հազուագիւտ կարողութեամբ։ Այս կերպով արդէն յաջողած է իր խօսքին արձագանգը տարածել մինչև ամենախոնարհ խաւերու, մանաւանդ մը՝ թին ու պատուէր խաներու անկիւնը սկսողած պանդուխտներու մէջ, և առողջապահութեան պէտքը դրացնել նոյն իսկ այն տեսակ մարդոց որոնք ոչ մի՛ ոք մի՛ ձեռք առներու առիթն ալ չէին ունեցած մինչև այն ատեն։

Ուրիշ արժանիք մը իրեն համար՝ սա եղած է որ երբեք չէ սիրած բանգիտի հոլիր առնել իր ժամանակակիցներուն աչքին, փլսուն ու սնամէջ տիտղոսներով ու կարողութիւններով պարծենալ և բարձրաթիռ ոչնչութիւններ ճառել։ Իր ընտրած բոլոր նիւթերը, ըլլան առողջապահական՝ ուսումնական կամ գիտական, հանրային պէտքի մը կը համապատասխանեն։ Մինչև անգամ կեանքի ապահովագրութեան գաղափարին առաջին ռահվիրաներէն մէկը դարձած է։ Կարծես ո՛և է ուսման մը հետեւած միջոցին միշտ աչքի առնուած է սա մտահոգութիւնը թէ իր սորվածէն ի՛նչ բաժին պիտի կրնայ հասնիլ հանրութեան։ 1864ին՝ առողջութեան նկատմամբ չատ գեղեցիկ անսութիւն մը պարգելով՝ կը գրէ։—«Երբ առողջութեան յարգը չճանչնինք, մոռցած չլինինք ըլլար սա՝ սրբազան խօսքը թէ Բուանը Եբեսաց Բոց կերիցես զհաց Բո։ Զայ՝ մոռնալով՝ մոռցած չենք ըլլար նաեւ մարդկութեան օրէնքը թէ առանց այխատութեան բան չկայ։ Ընթերցո՛ղ, այխատութեան յարմարութիւն ունենալու համար ամենէն առաջ պէտք է ըլլալ առողջ, հնազանդ։ և հետեւող բնութեան ճշմարիտ օրէնաց, որոնք բարեբաղդաբար պարզ են ու դիւրընթեռնի, որովհետեւ բաւական է որ փոքր ինչ զգուշութիւն ընենք, և մանաւանդ հանկարծ ուզենք»։ Եւ ինչպէ՞ս չհանկարծ երբ մանուանդ ինք իր կողմէ այնքան կը նպաստէ անոնց հասկացողութեան։—«Զանազան առիթներու մէջ բաց ենք թէ, կը յայտնէ աւելի վաղը, առողջապահութիւն կոչուած կենցաղօգուտ գիտութիւնը բան ինքնին պարզ չէ, այլ զանազան գիտութեանց բովանդակութիւն մ'է, զորոնք բժիշկ մը պարտաւորեալ է ուսանիլ։ Մանաւանդ եթէ անոնք պարտաւորեալ չէ բժիշկ կամ առողջապահ ըլլալ, գտնէ՛ իր մասնական չահուն և ընտանեաց համար կանոնները։ Հարկ է համոզուիլ թէ ամէն մարդ կը պարտաւորուի օրվրվի թէ ի՞նչ է չնչառութիւնը, ի՞նչ է չնչառնիս, օդը և իր բաղադրութիւնը, մաքրութիւնը, զովութիւնը, խոնաւութիւնը, զօրութիւնը, կերածնուս ի՞նչ ըլլալը, ո՛ւր երթալը, են։ Ահա ասոնք և ասոնց նման խնդիրներու ուսուցումն է մեր թերթին առաջին պարտաւորութիւնը»։

Ո՛չ միայն իր թերթին այլ նաեւ իր իսկ անձին գերագոյն պարտականութիւնը նկատած է այդ ձգտումը։ Անիկա իրեն համար եղած է տեսակ մը նուիրական ծրագիր զոր երբեք աչքէ չէ հեռացուցած և որուն կատարման ուխտուած է հոմզմամբ և անձնուրացութեամբ, առանց բնաւ տկարանալու կամ վհատելու։ Այս պայմաններուն մէջ՝ կը հասկնաք անչուշտ թէ որչա՛փ մեծ եղած է իր գործունէութեան սրբոսած բարիքը։

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը վաղը)

ԹՈՐԳՈՄ Ծ. ՎԸՐԴ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ

Վերջացող ամիսներուն մէջ, ոչ մէկ վճռակատար թեմ՝ և ոչ մէկ առաջնորդական աթոռ՝ այնքան չաղող, այնքան արժանաւոր, և այնքան յարմարագոյն առաջնորդական ընտրութիւն մը կատարեց, որքան Սեբաստիա՝ Սրմաչական համայնքի եկեղեցականի մը, Թորգոմ Ծ. Վրդ.ի ընտրութեամբը, որ իր եկեղեցականի 12 տարուան ասպարէզին մէջ, առաջին անգամ կ'արժանանայ թեմական պաշտօնի, հովուութեան, և որուն առիթ աւելորդ չենք համարիր քանի մը խորհրդածութիւններ ընել։

Սեբաստիայ առաջնորդական աթոռը՝ որ թափուր կը մնար Թանմիրեան Արք. Եպիսկոպոսին մահէն ի վեր, այսօր արժանաւոր յաջորդականութիւն մը կ'ունենայ յանձին Տ. Թորգոմ Վրդ.ի, որուն անբասիր և ծանրաբարոյ վարքը, եկեղեցական ու կրթական գործերու մէջ ցոյց տուած նախանձախնդրութիւնը, ոչ մէկ նախանձորդ իսկ կրնայ խնդրի տարկայ ընել, և խնդասանքի մարը քանի՝ այնքան մաքուր անցեալի մը ոսկի թելը կերկարացէ Թորգոմ Վրդ. իր Դպրեվանքի պաշտօնավարութեան երկարատեւ չրջանին։

Բնիկ Պարտիզակցի՝ և հաղիւ 33 տարիներու չարքը բոլորած։ Մէջտեղակ և վայելուչ գերբութեամբ մը լեցուած մը, որ խորհրդաւոր աչքեր, կարծ՝ բայց թիրակ ու թաւ մօրուք մը, որ իր կանխահաս ալեւոր թեմին դէմքին չուքը կաւելցնէ, ինչպէս մշտահոս գետերուն չուրջը բարձրացող հատատուն կաղնիներուն ստուերները։ Ան է իր բովանդակ դերսերիւոյթը։

Դպրեվանքի Բ. դասարանի ամէնէն արդիւնաւոր նշանձքերուն կը վերաբերի Թորգոմ Վրդ. սրտակիցը և մտերիմը ազգացեալ Գրագէտ Շահնեանի որուն վարմունքն գրեթէ խորտուտը եղաւ իրեն, այնքան կապուած էին անոնք ճշմարիտ բարեկամութեան՝ ու եղբայրական մաքուր զգացումի ամրապինդ հանգոյցներով։ Իր հինգ ընկերցակիցներուն հետ 1896ին ձեռնադրուած է Օրմանեան Ս. Պարտիզաքէն Սրմաչի տաճարին մէջ։ Իր եկեղեցական ասպարէզին ընդգրկումը՝ կարգ մը եկեղեցականներու խորհրդակերպին պէս, իւղոտ պատառներու սեղանէն, ու փառասիրական ձգտումներու պայմաններով մթիթարուած, որոշեց վերջին տեսակցութիւն մը ընել ամուսնոյն հետ, անկէ բացատրութիւն պահանջել բոլոր անցած դարձածներուն նկատմամբ, նոյնիսկ երես երեսի բերել մարքիզուհին ու ամուսինը, որ եթէ յայտարարէ թէ մարքիզուհին կը սիրէ, ամուսնալուծում պահանջել դատական միջոցներով ու կատարելագործ լքելով Ֆրանսան, երթալ Վիեննայի, Աչն Բէթերսպուրկի ու Մատրիտի թատրոններուն մէջ երգել ու վերջնականապէս մոռնալ ամուսինն ալ, անոր հարմարգակցին արարքներն ալ։ Ամուսնոյն հետ տեսակցելու առիթը մտածեցած էր սակայն, կոմսը խոստացած էր ճարչի ժամանակ տուն դառնալ և որոշուած ժամն ալ կը մտնար, կոմսուհին չէր կրնար հիմակուընկ գուչակել իրենց միջև տեղի ունենալիք քանավէճին արդիւնքը, կրնար ըլլալ որ ամուսինը բոլորովին արդարացնէր ինքզինքը և կամ եթէ ճշմարտապէս կը սիրէր մարքիզուհին խոստովանէր անոր նկատմամբ տածած զգացումները և անմիջական բան մը տեղի ունենար իսկոյն։ Ուստի Բլարա այս ամէնքը նկատի առնելով կոչում ըրաւ լրջութեան ու որոշեց կարելի եղածին չափ չրջանցութեամբ վարուիլ ամուսնոյն հետ, սրտի բաժնուելու գաղափարին բնաւ չէր ուզեր մտածել։

(Շարունակելի)

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ)(77)(

ՓՈԹՈՐԿԱԼԻՑ ԿԵԱՆՔ ՄԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Է.

ՎԱԳՐԸ ԱՌԻԻՍԻՆ ԴԷՄ

Մարքիզուհիին համար ամէնէն ուղիղ բանը առանց խնդիրը կնճռոտելու ձգել երթալն էր և սակայն ասանկ պարտութիւն մը ի՞նչ տպաւորութիւն պիտի ըներ արդեօք ոստիկանին վրայ, որուն տարիներէ ի վեր զինքը հետապնդած ըլլալուն կասկած չունեցեր այլեւս, ի՞նչ ըներ, տկարանա՞ր հիմա թէ յանդգնութիւնը ձեռք առնէր։ ինչ որ ալ ըլլար մինչեւ վերջը ընդդիմութիւնը ձեռքէ չձգելու յամառութեամբ,

—Այո՛, պարոն ոստիկան, բաւ, թէեւ վաղմի պաշտօնեայ մըն էք, բայց ինչպէս խոստովանեցաք, մենամարտի ճիւղին մէջ պաշտօնավարած ըլլալով, քաղաքային օրէնքները չէք ուսումնասիրած քաջապէս, եթէ ոչ, պիտի գիտնայիք որ անիկա է տան մը տէրը որ դրամը վճարած ու գնած է զայն, ոչ թէ ան որ մէջը կը բնակի, եթէ այնպէս ըլլար ամբողջ վարձողները պէտք է տանտէր նկատէին զիրենք կարուածին բուն տիրոջ հանդէպ ու զայն ներս չընդունէին առանձին։

Կոմսուհիին համբերութիւնը հատնելով,

—Պարո՛ն, չեմ ուզեր որ Բարիզի նման մեծ մայրաքաղաքի մը մէջ իրաւունքս բռնաբարեն, ըսաւ, դուրս հանեցէք այս կինը որ ոչ միայն տունս կ'ուզէ խլել...

Մարքիզուհին մեկնելու ժամը հասած նկատելով,

—Ասանկ ընթացք մը չատ չեմ տեսներ ինքնակոչ կոմսուհիի մը համար որ ամբոխին ուղղած ժպիտներովը ու պ'ը շրանքներովը կրցած է տիպարս մը գըտնել։ ես կը մեկնիմ ամուսիս, բայց եթէ տունս որոշեալ ժամուն չպարպէք, դատական պաշտօնեաները չուտով պիտի տեսնեն այդ գործը։

Վայրագ կինը առանց խօսակցին պատասխանին սպասելու դուրս ելաւ ներքնայոյ բուրաստանին դռնէն և ուղղակի փոքոց ելնելով կառքը մըտաւ որ արդէն կ'սպասէր իրեն։

Լիսթրաքի կոմսուհին յուզումէն, զարհուրմէն ու մտատանջութենէն պարտասաց, հիւծած և ուշաթափ եղած՝ ծառայի մը օգնութեամբ վեր ելաւ բուրաստանէն ու մատնասենեակը առանձնանալով նախ թափ տուաւ ժամէ մը ի վեր ներսը մթերուած արցունքներուն, ու յետոյ հանդարտութիւնը վերստանալէ ետք սկսաւ մտածել հետեւելիք ուղղութեանը վրայ։

Ոսկիան Բիկաշ ալ ոչ նուազ մը տանջուած էր, տարիներէ ի վեր հետապնդած առիթը ներկայացած էր հիմա Պէնսէրատի մարքիզուհին դատական ատեան մը հրաւիրելու և անոր նկատմամբ մանրամասն քննութիւն մը կատարելով հաստատելու թէ այս ազնուականի մարթով ծպտուած կինն էր որ խժդժաբար սպաննած էր խեղճ Բէօտին Մարլին, նախանձելով Կրավինի դերկոմսին՝ զայն իրմէ աւելի նախապատուելէն ու անոր նուիրուելէն։ Բիկաշի համար կասկած չկար այլեւս, մարքիզուհին այս Լիսթրաքի կոմսուհին ալ կրնար սպաննել, քանի որ սովորութիւն ունէր իր սիրային հակառակորդները դաշոյնով հրապարակէն վերցնելու։ Խղճամիտ ոստիկանը կոմսուհին հիմակուընկ իսկ մեծ վտանգի մը տակ կը տեսնէր ու կը ցուցէր որ չէր կրնար ուզղակի բան մը ընել ի նպաստ անոր, քանի որ պաշտօնին բնութիւնը չէր ներեր իրեն նախատեսուած ոճիրի մը համար ձեռնարկներ կանխել, երբ մանաւանդ Պէնսէրատի մարքիզուհին նման կին մը ըլլար ապագայ ոճիրին ենթադրական հերոսուհին։

Բիկաշ այս սրամտութիւններով մեկնեցաւ կոմսուհին բնակարանէն, հաստատապէս միտքը դնելով որ գէթ այս անգամ աչքը չորս բանայ ու ոճիրին վրայ բռնէ Պէնսէրատի մարքիզուհին, եթէ չարիք մը գործել յանդգնի կոմսուհին, քանի որ ասոր հետ ալ սիրային հակառակութիւն մը ունէր ան ու կոմսը կ'ուզէր ձեռքէն խլել անգթաբար։

Բլարա Մոնթիի ամբողջ յոյսերն ու ծրագիրները օդը ցնդած էին այլեւս, մարքիզուհիին պաշտպանող յայտարարութենէն կը հակցուէր որ ժորժ առաջուանէն աւելի կը սիրէր այդ չլիսի կինը և բոլորովին սուտ էին կոմսին մէկ երկու օր առաջ ցոյց տուած զգոյշութիւնը ու ամուսնոյն հանդէպ չուայլած սիրայիր վերաբերութիւնը։

Կեանքը վերջացած էր այլեւս Բլարա Մոնթիի համար. երիկը կը խաբէր զինք, ոչ միայն կը խաբէր, այլեւ քիթին կը խնդար պարզապէս, երբ Բաֆէ Անկլէի մէջ Պէնսէրատի մարքիզուհին հետ ժամադիր ըլլալէ ետք, այնպիսի սուտով մը կը պարտիէր իր այս անհաւատարմութիւնը կնոջը հանդէպ, որ անչափանց տզեկ մը իսկ դժուարաւ հաւատ պիտի ընծայէր անոր ճշմարտութեան։ Կոմսուհին այս ցնցող տպաւորութեան տակ նախ սոսկալի կերպով զայրացաւ ամուսնոյն դէմ որ ոչ միայն զինքը կը խաբէր, ոչ միայն հաբրստութիւնը կողոպտելով զայն հանուհիին կը յանձնէր այլեւ կը թոյլատրէր որ անիկա գար իր տան մէջ նախատէր կինը։ Մի՞ամիտ կոմսուհին այս գաղափարը սակայն չկրցաւ երկարատեւ ըլլալ, խեղճ կինը որ միշտ ներողութեամբ վարուելու միտում մը կը զգար իր մէջ, հանդէպ ժորժի, սկսաւ ատիճանաբար մեղմանալ ու մտածել որ ժորժ չէր կրնար այսչափ անտիրտ ըլլալ ու մարքիզուհին ղրկել որ գայ կինը նախատէ։ Կոմսուհին խելքի մօտալ չէր գաներ այս պարագան, ժորժ եթէ իրմէն դրամ քաշել կ'ուզէր, պէտք չէր որ ասանկ ընթացք մը թոյլատրէր հոմանուհիին, երբ դեռ տան դրամը չէր ստացած ու մարքիզուհին այցելութիւնը բնական էր որ դրամական ամէն յոյս պիտի ջնջէր այլեւս։ Նախկին երգչուհին այսպէս միշտ ի բարին մեկնելով կամաց կամաց այն եզրակացութեան հասաւ թէ, բնաւ յարաբերութիւն չունէր ժորժ մարքիզուհիին հետ և թէ այս վայրագ կինը մոռցածին զրպարտութիւն մը յերիւրած էր որպէս զի երիկ կնիկ գժտուելով բաժնուին իրարմէ ու ինք վերջնականապէս աէրը դառնայ ժորժի։

Կոմսուհին կը մտածէր որ ժորժ իր տալիք դրամներովն էր որ պիտի ապրէր ու միջոց չունէր Պէնսէրատի մարքիզուհիին նման ծախսաչք կնոջ մը շահագիտական քմահաճոյքները գոհացնելու, ուստի այս ամէն նպաստաւոր ողջամտական՝ ուսումնական կամ գիտական, հանրային պէտքի մը կը համապատասխանեն։ Մինչեւ անգամ կեանքի ապահովագրութեան գաղափարին առաջին ռահվիրաներէն մէկը դարձած է։ Կարծես ո՛և է ուսման մը հետեւած միջոցին միշտ աչքի առնուած է սա մտահոգութիւնը թէ իր սորվածէն ի՞նչ բաժին պիտի կրնայ հասնիլ հանրութեան։ 1864ին՝ առողջութեան նկատմամբ չատ գեղեցիկ անսութիւն մը պարգելով՝ կը գրէ։—«Երբ առողջութեան յարգը չճանչնինք, մոռցած չլինինք ըլլար սա՝ սրբազան խօսքը թէ Բուանը Եբեսաց Բոց կերիցես զհաց Բո։ Զայ՝ մոռնալով՝ մոռցած չենք ըլլար նաեւ մարդկութեան օրէնքը թէ առանց այխատութեան բան չկայ։ Ընթերցո՛ղ, այխատութեան յարմարութիւն ունենալու համար ամենէն առաջ պէտք է ըլլալ առողջ, հնազանդ։ և հետեւող բնութեան ճշմարիտ օրէնաց, որոնք բարեբաղդաբար պարզ են ու դիւրընթեռնի, որովհետեւ բաւական է որ փոքր ինչ զգուշութիւն ընենք, և մանաւանդ հանկարծ ուզենք»։ Եւ ինչպէ՞ս չհանկարծ երբ մանուանդ ինք իր կողմէ այնքան կը նպաստէ անոնց հասկացողութեան։—«Զանազան առիթներու մէջ բաց ենք թէ, կը յայտնէ աւելի վաղը, առողջապահութիւն կոչուած կենցաղօգուտ գիտութիւնը բան ինքնին պարզ չէ, այլ զանազան գիտութեանց բովանդակութիւն մ'է, զորոնք բժիշկ մը պարտաւորեալ է ուսանիլ։ Մանաւանդ եթէ ամէն ոք պարտաւորեալ չէ բժիշկ կամ առողջապահ ըլլալ, գտնէ՛ իր մասնական չահուն և ընտանեաց համար կանոնները։ Հարկ է համոզուիլ թէ ամէն մարդ կը պարտաւորուի օրվրվի թէ ի՞նչ է չնչառութիւնը, ի՞նչ է չնչառնիս, օդը և իր բաղադրութիւնը, մաքրութիւնը, զովութիւնը, խոնաւութիւնը, զօրութիւնը, կերածնուս ի՞նչ ըլլալը, ո՛ւր երթալը, են։ Ահա ասոնք և ասոնց նման խնդիրներու ուսուցումն է մեր թերթին առաջին պարտաւորութիւնը»։

Ո՛չ միայն իր թերթին այլ նաեւ իր իսկ անձին գերագոյն պարտականութիւնը նկատած է այդ ձգտումը։ Անիկա իրեն համար եղած է տեսակ մը նուիրական ծրագիր զոր երբեք աչքէ չէ հեռացուցած և որուն կատարման ուխտուած է հոմզմամբ և անձնուրացութեամբ, առանց բնաւ տկարանալու կամ վհատելու։ Այս պայմաններուն մէջ՝ կը հասկնաք անչուշտ թէ որչա՛փ մեծ եղած է իր գործունէութեան սրբոսած բարիքը։

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը վաղը)

տենդէն չէ եղած, այլ ճշմարիտ գիտակցութեան, հոգեկան անձնուիրութեան մը առաքինութեամբ, առաքինութիւն մը՝ որ դժբաղդաբար հեղեղեցաւ պակսիլ կ'սկսի մեր եկեղեցականներուն և եկեղեցականութեան նուիրումներուն մէջ։ Սկսեալ իր աչակերտութենէն մինչև ներկայ ժամանակս անքաժանելի սիւնը եղաւ դպրեվանքին, ու օր մը բնաւ տրտունջի ձայն մը բաղդի վլվլուք մը չի բարձրացուց իր մասին, ընդհակառակն իր խոհական բնաւորութեամբը համակրանքի հոսանք մը առնելու իր անձին շուրջը։ Թորգոմ վրդ. 12 տարուան շրջանի մը մէջ գնահատելի պաշտօնավարութիւն մը ունեցաւ Սրմաշի կրօնական հաստատութեան մէջ, թէ իբր ուսուցիչ և թէ իբր ներքին տեսուչ։ Դպրեվանքի պաշտօնութեան կարեւոր չիզը՝ և Դուրեան Սրբազանի գլխաւոր օժանդակը եղաւ։ Առանց Թորգոմ վրդ.ի գուցէ Դպրեվանքի վանահայրական երկարատեւ շրջանը անտանելի ըլլար Դուրեան Սրբազանի։ Թորգոմ վրդ. իր մտերմական յարաբերութիւններովը, և ընկերական մարդու առաւելութիւններովը վանել կուտար գրագէտ Սրբազանին Սրմաշի միօրինակ և աննախանձելի միջավայրին տաղտուկները։ Եւ ընդունինք որ՝ Թորգոմ վրդ. իր ուսուցչին վարչական, գրական, եկեղեցական և կենցաղագիտական յատկութիւններէն ու հմտութիւններէն շատ մեծ նպաստաւորում մը ունեցաւ, այնպէս որ՝ Դուրեան Սրբազանի առաջնորդական ընտրութեամբը Իզմիրի, վանքին վանահայրական պաշտօնին յաջորդականութեան խնդիրը, շատ չի զբաղեցուց մտքերը, ցորչափ Թորգոմ վրդ. իր կատարեալ վերատսում Դուրեան Սրբազանի, իր գոյութիւնը երկնած էր վանքին մէջ։ Ու հակառակ քանի մը անձերու անձնական խնդիրներու երեսէն մնուցուած կրքոտ տուլութեան Թորգոմ վրդ. տարի մը վերջն իսկ դպրեվանքի վանահայրական պաշտօնին կը բարձրանար, և Դուրեանական վարած մեքենային վրայ կ'սկսէր իր գործունէութիւնը։ Դժբաղդաբար սակայն Ոնճեան և Բաբադամեան հարազատներուն խնամակալութեան լքումը՝ վարդապետի մը կոստուեան երեսէն, և վանքին օրըստօրէական նիւթական անկումը, կը ջլատէին նորընտիր վանահօր գործունէութեան եռանդը, և ալէկ գիտենք թէ Թորգոմ վրդ. ժամանակ մը ի վեր զաստիարան փոխելու և թեկնածուներուն յանձնելու իր պաշտօնը, ցորչափ իր օրով Դպրեվանքին դրամական տաղնապը, ոչ մէկ ապիտուն յոյս մը կուտար դպրեվանքին ուսումնական մակարդակը անէջ պահելու։

Եւ ահա այդ պատուական առիթը ընծայեցին Սեբաստացիք, որոնք առանց երկար բարակ Պատրիարքարանը զբաղեցնելու, առանց երկարօրէն խորհրդածելու, իրենց աչքը կեդրոնէն Սրմաշի չուրջը Տ. Թորգոմի վրայ յառեցին։ 12 տարուան անաղմուկ կեանքը, ինքնին չատ պերճախօս կերպիւ ցոյց տուած էր Սեբաստացւոց այս մեղուաշէն եկեղեցականին արժանիքը։ Ճշմարիտ արժանիքները այսպէս եղած են միշտ ուշ կամ կանուխ երեւան կուգան անոնց իրենց իսկական երանգովը։ Մարգարիտ մը որքան ալ տիղմերու մէջ թաքնուն ըլլայ, կենսաշունչ արեւէ մը համբոյրէն կրնայ իր բնական հմայքը ի հանդէս բերել։ Թորգոմ վրդ. իր արժանաւորութեամբը մէկն է հայ եկեղեցականութեան այդ փոքրիկ մարգարիտներէն, հոգ չէ թէ իր համակիրները և թշնամիները, ցեղական զրախօսութիւններով փոչոտեն իր անունը։

Եւ Սեբաստիոյ թեմականք, ամէնէն աւելի պէտք ունէին յարմարագոյն առաջնորդի մը, երկար որմնումներու պէտք չի տեսան կամ Թորգոմվ.ի մը գոյութիւնը պէտք չիզգացուցի երկար որմնումներու։ Թանմիզեան արքեպիսկոպոսին առաջնորդական պաշտօնավարութիւնը, քառորդ դարու շրջանակ մը բոլորած էր, Սեբաստիոյ մէջ, և հակառակ այդ պատկառելի ժամանակաշրջանին, պատկառելի արքեպիսկոպոսը ոչ մէկ լրագրական քննադատութիւն հրաւիրած էր իր վրայ, և ոչմէկ ատեն Պատրիարքարանը զբաղեցուցած։ Ցաւալի է կրկնել՝ որ այս երեւոյթը նորերուն մէջ չի տեսնուիր հիմակ, ընդհակառակն անոնց առաջին պաշտօնավարութեան տարիներուն իսկ, իրաւի կամ անիրաւ գանգատներու հեղեղ մը կսկսի անձրեւել ամենց չուրջը, թէ Պատրիարքարանի դիւանական սեղաններուն վրայ, և թէ լրագրական սիւնակներուն մէջ։ Շատ քիչեր այս քննադատութիւններէն զերծ կը մնան։ Ու այս յաւիտենական գանգատը պիտի տեւէ այնչափ որչափ առաջնորդական քննիչի մը գոյութիւնը անհրաժեշտ չի նկատուի որուն պէտքը չեշտեցինք անցեալ տարի այս սիւնակներուն մէջ։

Թանմիզեան արքեպիսկոպոսին քառորդ դարու պաշտօնավարութենէն վերջը, անշուշտ դիւրին չէր այնքան Սեբաստացիներուն համար արժանաւորի մը ընտրութիւնը, քանի որ վարժուած չէին երբէք, իրենց առաջնորդին կուսակցական և քննադատական թերի կողմերը տեսնելու։ Սեբաստիոյ նախորդ առաջնորդը բնատոմիկ հայ եկեղեցականի կատարեալ թիպն էր, պատկառելի, անձեայ և լուրջ, որուն կը միանար նաև իր գործունէութիւնը։ Սեբաստացիք այս նկարագրով, այս ձիրքերով կը բաղձան անշուշտ տեսնել իրենց հոգեւոր առաջնորդին յաջորդը։ Եւ Սեբաստացիք՝ կը չեշտենք որ չատ աղուոր ընտրութիւն մը կատարեցին յանձին Դուշակեան վրդ.ի։ Թորգոմ վրդ. հակառակ իր երիտասարդ տարիքին հոն պատկառելի եկեղեցականներուն կատարեալ մէկ ժանրանկարն է, լուրջ, ծանրաբարոյ սակաւախօս և անսեթեւեթ, Սմբատ ու Զաւէն վարդապետներուն պէս։ Վանան Թորիկեան անցեալները այս սիւնակներուն մէջ, Երէցեան սրբազանի Կարնոյ առաջնորդութեան առթիւ իր մէկ քանի խորհրդածութիւններուն նուազման մասին, ու այս առթիւ իբր թիւ՝ այդ եկեղեցականութեան, մէջ կը բերէր Բերայի ալեզարդ Աւագերէց Տ. Մկրտիչ պատկառուն դէրքը, և կարող եկեղեցականի արժանիքը։ Մենք տարակարծիք ենք այս մասին Թորիկեան էֆ.ի։ Հին պատկառելի եկեղեցականներու այդ նուաղումը, չենթադրեր որ իսպառ անհետանան լուրջ եկեղեցականներու թիւը։ Թորգոմ վրդ.ի ինչպէս նաև ուրիշ եկեղեցականներու գոյութիւնը, ինքնին պերճախօս հերքումն մըն է այդ կարծիքին։ Թէեւ մենք չենք բաղձար որ մեր եկեղեցականները անպատճառ պատկառուն երեւոյթ ունենան, այդ պատկառանքի չուքը չէ որ իրենց արժանիքը պիտի հիսէ, և իրենց յարգանք հրաւիրէ. այլ իրենց պաշտօնին ընդարձակ ասպարէզը, իրենց բարոյականը, իրենց պաշտօնին վեհութիւնը նոյն բարձրագոյն պատուանդանին կատարը բարձրացուցած ըլլային։ Պաշտօնին գիտակցութիւնը և ասպարէզին նուիրականութեան ըմբռնումն է, որ համակրելի կը դարձնէ կդերը հանդիպին։ Կդերը՝ մշտապէս պէտք է մարմնացնէ իր մէջ բարոյական մը, մաքուր ու ազնուատ այնքան՝ որքան երկնքի կամարներէն ծորող անբիծ և ապիտակաթոյր ձիւնը։ Հեռուստ այդ բարոյականին կդերը կ'ըլլայ բնականաբար հուսալութեան ապականիչ տարրը՝ և գայթակղութեան քարը։ Թորգոմ վրդ. այդ բարոյական առաւելութիւններուն է որ պիտի մնայ Սեբաստիոյ մէջ։ Թորգոմ վարդապետ Դուշակեանի խորհող ու դատող միտքը, և Սեբաստացիներուն կրթասիրական ձգտումը, շատ բան կը խոստանայ այդ թեմին կրթական ու եկեղեցական բարեշրջութեան մասին։

ԱԲԻԿ Տ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ

Սիզաձգիայի Կայսրութիւնը

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Ծ. Արեւելքի մասին անգլեռուս համաձայնութիւնը կնքուեցաւ և վաւերացումը պիտի կատարուի քսան օր ետք։ Այս համաձայնութեան պատճէնը պիտի յետաձգուի ժամանակ մը, որովհետեւ նախապէս պիտի հաղորդուի շահագրգիռ Տէրութեանց, նախ քաղաքավարութեան համար, և երկրորդ ցոյց տալու համար թէ ան ուղղուած չէ ուրիշ Տէրութեանց դէմ։ Ռուսերէնարն պատերազմին յաջորդ օրն իսկ խնդիր եղաւ այս մերձեցումը այն ատեն երբ Զինոբատաներու միջադէպին ցաւագին տպաւորութեան տակ էր ամէն ոք։ Փափաքելի թուեցաւ որ Անգլիա և Ռուսիա որոնք միշտ միրար թշնամի կը նկատէին Ծ. Արեւելքի և Հնդկաստանի սահմանագլուխին մասին, համաձայնին այն կենսական հարցերուն վրայ ուր իրենց շահերը տեսանելի կերպով հակառակ են իրարու։ Անգլեռուս համաձայնութիւն մը, կնքուած անգլիֆրանսական համաձայնութեան մաքով, տրամայն համաձայնութեանց որոնցմով Անգլիա այնքան խրատչէս փոխեց սչխարհի քաղաքական կացութիւնը և ամրապնդեց եւրոպական խաղաղութիւնը։ Կը ծանուցուի թէ համաձայնութեան պայմանները չպիտի հրապարակուին գոնէ առայժմ, բայց ցարդ հայտնի եղած տեղեկութիւններ կրնան որոշ գաղափար մը կազմել տալ թէ ինչ է Ծ. Արեւելքի մասին անգլեռուս համաձայնութիւնը որ պիտի հարթէ ամէն քաղաքական թիրամցութիւն Լոնտոնի և Բեթերսպուրգի մէջ։ Ռուսական և անգլիական շահերը իրարու դէմ կ'կռուին, մանաւանդ Զինաստանի և Թիպէթի կողմերը։ Ծայր. Արեւելքի արդի կացութեան պահպանումը պիտի ըլլայ ապահովաբար խարիսիր համաձայնութեան, բայց կարեւոր է գիտնալ թէ ինչպէս սահմանուած է անտեսական ազդեցութեան շրջանակը Պարսկաստանի վաճառականութեան մէջ։ Ծայր. Ասիական այս հարցերը ծայրայեղօրէն փափուկ են, որոնց վրայ համաձայնութիւն մը չի կրնար իրականանալ ցոյչափ երկու Տէրութիւնները անկեղծ փափաքը չունենան համաձայնելու։ Անկասածելի է որ Ֆրանսա, գինակից Ռուսիոյ և բարեկամ Անգլիոյ, մեծապէս գիւրացուցած է պարագաները և անկեղծապէս աշխատած է Լոնտոնի և Բեթերսպուրգի միջեւ նպաստաւոր չփում մը հաստատելու։ Այն ատենի արտաքին գործոց նախարար Մ. Տէլքասէ էր որ, ռուսական ցարն տագնապին ամենաձգոր պահուն մտածեց այս համաձայնութեան վրայ որ պիտի գար ամրապնդել աշխարհի խաղաղութիւնը։ Հետեւաբար Տէլքասէի պարտաւոր ենք այսօրուան նշանաւոր արդիւնքը։ Բայց որոշեմեւ անգլեռուս համաձայնութեան գաղափար մը նպաստաւոր կերպով կազմուած էր Բարլին մէջ, չուշացան նաև գուշակել թէ այս համաձայնութիւնը պիտի ուղղուի Գերմանիոյ դէմ, և կոչուած է քաղաքապէս կզլիացնել այդ կայսրութիւնը։ Շվիկնէմիւնեէի և Վիլհէլմսհէօհէի տեսակցութիւնները սակայն ցրուեցին ամէն մտածողութիւն այս մասին, և գերման վարիչները այսօր համոզուած են որ Տէրութեանց նոր խմբումը սպառնալիք մը չէ Գերմանիոյ դէմ։ Ասոր համար է որ այժմ անգլեռուս համաձայնութեան կնքումը միանձայն գոհունակութեամբ պիտի ընդունուի։

ԼՍ. ՀԷՑԻ ԴԵՍՊԱՆԱԽՈՐՀՈՒՐԴԸ. — Պարտաւորիչ իրաւարարութեան յանձնաժողովի նիստերուն մասին առնուած որոշ տեղեկութիւններէ կը տեսնուի թէ այդ գաղափարը զգալի առաջդիմութիւն ըրած է։ Յանձնաժողովի 3–4ի դէմ 9–10 քուէով ընդունեց Անգլիոյ բանաձեւին բոլոր յօդուածները։ Պ. Մարչալ և Պ. Կիյօմ միշտ հակառակ կը քուէարկեն, նոյնպէս Յունաստան. բայց գիտելի պարագայ մըն է որ Ֆրանսա, Անգլիա, Միացեալ Նահանգները և Ռուսիա, այս խնդրին մէջ բացարձակապէս միասին կը քալեն։ Այսուհանդերձ խնդիրը լուծման մօտ չէ. ժամանակ պէտք է ընդգծմութեանց կարգադրութեան համար։

*** Հղանտայի թագուհիին ծննդեան տարեդարձին առթիւ Մ. տը Նէլիտով հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Ն. Վեհափառութեան.—«Յանուն խաղաղութեան երկրորդ Դեսպանախորհուրդին պատուիրակներուն որոնց նախագահելու պատիւը ունիմ, բարեբաղդեմ Ձեր արքայական Վեհափառութեան գովասանքի մատուցանել մեր խիստ յարգալիր շնորհաւորութիւնները և թագման ըլլալ բաղձանքներուն զոր ունինք իր երջանկութեան և իր թագաւորութեան։

ԶԻՆԱՍՏԱՆԻ ՍՊԱՌԱԶԱԻՈՒԹԻՒՆԸ.—Ֆիլեհնբրլ Նիուզ կը ծանուցանէ թէ Վէքքս Մաքքիմ տունը երկու զրահաւորի յանձնարարութիւն ստացաւ Զինաստանի համար։ Երկնային կայսրութիւնը նուազուրդի դրած է նաև չինութիւնը քսան թնդանօթակիրներու, որոնք Եանկ—Ցէ—Բեանքի եզերքին պտան պիտի ըլլան։

ՎԵՍՈՒՎԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ.— Իտալական թերթերու գրածին նայելով Վեսուվի չորեկայ գիւղերու ժողովուրդը հինգշաբթի օր խուլ որոտումներ լսեց որոնց հետ ծուխերու ամպ մը իջաւ հրաբերանէն։ Այս ապաւորութիւնը մեծ ազդեցութիւն գործած է որովհետեւ 1906ի մեծ բորբոքումէն հետք Վեսուվ բացարձակապէս հանդարտ է։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԱՆՔԵՐՈՒ

Վարժարանս պիտի վերաբացուի ամառուան արձակուրդէն ետքը, (Ք.Ե.) երկուշաբթի 16 սեպտ. 1907 (Ն. Տ.) Ընդարձակ տեղեկութեանց համար դիմել վարժարան Քուլի-Քա-բուլ։ 3—6

«ՄԱՆԶՈՒՄԻ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ — 48 —
ԳՐԵՑ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՔՍԱՎԻԼ ՏԸ ՄՕՆԹԼԻԼԻՆ ՊԵՏՔԻՆ

Վայրագ Կինը

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՄԱՐԱՆՈՅԻ ՈՃԻՐԸ

Ժ.

— Է՛, ի՞նչ որ է Մ. Ներմի կըսէր, քովը գանուող երիտասարդին, երեք ամիս վերջը դարձեալ զիրար տեսնելու բաղդը ունեցանք, այսօրուան այցելութենէդ վերջին ծայր գոն մնացի, կը յուսամ որ ինձի քիչ մը ստակ բերիր, չիտակը՝ թէ՝ այդ տեսակ բարեացակամութիւն մը ընէ՝ ինձի անմեռնամած բարիք մը բրած պիտի ըլլաք, մինչև վերջը ձեզի երախտապարտ պիտի մնամ։ Ես հիմա ծայր աստիճանի թշուառութեան մատնուած եմ, գրպանս սու մը իսկ չէ մնացած, եթէ այս վիճակս շաբաթակէ, հաւատացէ՛ք սիրելի բարեկամս որ անձնասպան պիտի ըլլամ։

Երիտասարդը դառն ծիծաղ մը արձակեցուց։

— Մ. Վիքթոր, կատա՞կ է արդեօք ըրածդիդ, ես ո՛չ թէ ձեզի ստակ բերի, այլ ընդհակառակն պահանջելու եկայ, պարտատէրս զիս շատ կը նեղէն։

— Սիրելի Մ. Բէմի, յարեց Ալպէր, եթէ ստուգիւ ինձմէ ստակ պահանջելու եկար, չիտակը ըսելով կը ցաւիմ անխնայութեանդ վրայ, դուն թերեւս այնչափ կարծեցիր որ հիմա հօրս հարստութիւնը ինձի անցած է, այնպէս չէ, հարցուց վստահ եղիր որ ծախսոտ իսկ ուտելու ստակ չունիմ։

Ալպէրի այս վերջին պատասխանին վրայ Բէմի քիթը բերանը ծռմռելով։

— Ես ալ այնպէս կը կարծէի որ հօրմէդ ստակ մաւանդած ես։

— Ըսելէ ինձի բարի լուր մը բերիր, հայրս մեռա՞ծ է արդեօք։

— Ո՛չ. Մ. Վիքթոր, ո՛չ, այդ չափ մի ուրախանաք, հայրերնիդ ողջ առողջ ու կայտառ է, և նոյն իսկ մըտադրութիւն ունի այս օրերս կրկին անգամ ամուսնանալու գեղանի աղջկան մը հետ։

— Ա՜հ, ի՞նչ կըսէք բարեկամս։

— Այո՛, ընտանեկան չրջանակներու մէջ այս տեսակ տարաձայնութիւն մը եղած է։

— Մ'ի հաւատաք, սիրելի՛ս յարեց Ալպէր։ Բէմի թիկնաթոռը երիտասարդին մօտեցնելով։

— Ես քեզի բան մը ըսեմ, յարեց, կամաց ձայնով մը, փոխանակ սանկ թշուառ վիճակի մը մէջ ապրելու, ու հարիւրաւոր զրկանքներու ենթարկուելու, աւելի ապեկ չըլլա՞ր որ մնանկութիւն հռչակելով ամբողջ պարտքերնէդ ազատիք։

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, պարտքերս հոգս անգամ չեմ ըներ, փոխանակ այդ տեսակ տարտնութիւնով իրենց պաշտօնին վեհութիւնը նոյն բարձրագոյն պատուանդանին կատարը բարձրացուցած ըլլային։ Պաշտօնին գիտակցութիւնը և ասպարէզին նուիրականութեան ըմբռնումն է, որ համակրելի կը դարձնէ կդերը հանդիպին։ Կդերը՝ մշտապէս պէտք է մարմնացնէ իր մէջ բարոյական մը, մաքուր ու ազնուատ այնքան՝ որքան երկնքի կամարներէն ծորող անբիծ և ապիտակաթոյր ձիւնը։ Հեռուստ այդ բարոյականին կդերը կ'ըլլայ բնականաբար հուսալութեան ապականիչ տարրը՝ և գայթակղութեան քարը։ Թորգոմ վրդ. այդ բարոյական առաւելութիւններուն է որ պիտի մնայ Սեբաստիոյ մէջ։ Թորգոմ վարդապետ Դուշակեանի խորհող ու դատող միտքը, և Սեբաստացիներուն կրթասիրական ձգտումը, շատ բան կը խոստանայ այդ թեմին կրթական ու եկեղեցական բարեշրջութեան մասին։

ԱԲԻԿ Տ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՔՐՈՆԻԿ

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ Հոգաբարձութեան անդամներէն Տքթ. Սեղբոսեան էֆ. երէկ առաւօտ Ազգ. Հիւանդանոց երթալով, Տնօրէն Համամեան էֆ.ի ընկերակցութեամբ Հաստատութեան բոլոր յարկաբաժինները մի առ մի այցելեց և կարգ մը դիտողութեան արժանի կէտեր դիտել տուաւ։ Տքթ. Սեղբոսեան էֆ. գլխաւորաբար տարափոխիկ հիւանդութիւններու յատուկ տաղաւարներու անհրաժեշտ պէտքը շեշտելով, կանանց և տղոց յիմարանոցներուն այ չտիրացնց խնդրուած ըլլալը յայտնեց և բացատրեց թէ ինչ տեսակ արդիւնքներ կրնայ ունենալ, այդ հարիւրաւոր չլսաստաւորներու խնճողումը, մանաւանդ այդ դժբաղդ հիւանդներուն յատկացուած, գետնայարկ, մութ ու խոնաւ նկուղներուն մէջ։ Նոյնպէս արանց յիմարանոցի բաժնին մէջ գտնուած բանջարանոցի մասին, հիւանդաց համար նշանակութիւն մը կամ օգուտ մը չունենալը յայտնելով, դիտել տուաւ թէ, այդ բանջարանոցին հիւանդաց իբր ճեմելավայր, կամ հանգստավայր լոկ ծառաստանի մը վերածուիլը, աւելի նպատակայարմար պիտի ըլլար։

Տքթ. Սեղբոսեան էֆէնտի կէսօրուան ճաշը Հաստատութեան մէջ ընելէ յետոյ մեկնեցաւ, իր մասնաւոր գոհունակութիւնը յայտնելով կանանց Հիւանդանոցի և Յակոբեաններու յարկաբաժին մէջ տեսած մաքրութեանց և տիրող ընդհանուր կարգադրութեանց համար։

ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎՈՅ որոշմամբ ասկէց առաջ Ակնայ վիճակը միացուած էր Խարբերդի վիճակին և այդ առթիւ Խարբերդի առաջնորդ Տ. Խոսրովմ. վրդ. Պէրիկեան կարգ մը առարկութիւններ յարուցանելով նոյն միացման ընդունելութեան յօժարամտութիւն չէր յայտնած։ Սակայն այս անգամ կը լսենք թէ Տ. Խոսրով վրդ. պարտաստակամութիւն յայտնած է, նոյն երկու միացեալ վիճակներուն հոլուութիւնը ստանձնելու համար։

ԴԱՎԱԹԻՈՅ խնամակալութիւնը եւրկ առաւօտ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարքին, նիստ գումարեց և զբաղեցաւ նախ վարժարանի եղմտացոյցը հաստատելու խնդիրով։ Իրաւ է թէ վարժարանի եղմտացոյցը ցարդ սակայն առաջիկայ տարուան համար որոշուած կարգ մը դասերու ճոխացման և նկարչութեան, ձայնական և դրծիական երաժշտութեան և մարմնամարզի նման մէկ քանի կարեւոր դասերու յաւելման առթիւ պէտք ըլլալիք յաւելուածական ծախքերը, հասոյթի նոր աղբիւրներ ստեղծելու հարկը կը զգացնէ խնամակալութեան։ Ուստի խնամակալութիւնը հասոյթի նոր աղբիւրներ ստեղծելու միջոցներուն վրայ կարգ մը խորհրդակցութիւններ կատարից և ի մէջ այլոց որոշեց աշակերտաց թոշակներու քանակը քիչ մը աւելի բարձրացնել, ծրիներու ընտրութեան համար ալ աւելի պահանջկոտ ըլալ և միայն ձրի ընդունիլ որը տըղաքները, իսկ կարօտ ծնողաց զաւակներուն համար ալ մէյմէկ պաշտպան նշանակել։ Գալով կրթական ծրագրի խնդրոյն, բաւական խորհրդակցութիւններ կատարուելէ ետք, նկատելով որ Յակոբ էֆ. Դուրգէն, ըստ առաջնոյն գրաքաւելուն ուսուցման համար պատրաստականութիւն յայտնած է, որոշուեաւ նոյն դասը կրկին յանձնել Դուրգէն էֆ.ի, միւսնոյն ատեն անոր օգնական ուսուցիչ մը ևս նշանակելու առաջադրութեամբ։ Այս օգնական ուսուցչի ընտրութեան խնդրոյն վրայ ևս բաւական խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան, սակայն ընտրելոյն վերջնական ընտրութիւնը յառաջիկայ նստին յետաձգուեցաւ։

ՈՒՍՄՈՒՑՉԱԿԱՆ Ընտրելեաց Քննիչ Յանձնաժողովը երէկ առաւօտ Ղալատիոյ Խորդրարանին մէջ իր վերջին նիստը գումարելով, զբաղեցաւ իր կատարած աշխատութեանց համար Դիւանի կողմէ պատրաստուած տեղեկագրին ընթերցմամբ, Տեղեկագրի ընթերցումէն վերջ, յանձնաժողովոյ ներկայ անդամները ստորագրեցին զայն, և ուղարկեցին Ուսումն. Խորհրդոյ, ընտրելեաց քննութեանց գրական և գործնական փորձերուն հետ միասին։

*** Այս տարի քննիչ յանձնաժողովոյ, իբր Ուսուցչական ընտրելի, ընդամենը 20 հոգի ներկայացած էին, որոնց 5ը այր և 15ը կին։ Այս ընտրելիներէն 9ը բնաւ չեն մասնակցած քննութեանց, իրենցմէ 7 օրիորդներ պայմանները չի կրնար գոհացնելուն, իսկ միւս երկուքն ալ բոլորովին բարակած ըլլալուն համար։ Մնացեալ 11 ընտրելիներէն ալ միայն 5ը յաջողած են քննութեանց մէջ, որոնց 3 օգնական մասնագէտ և 2ը օգնական ուսուցիչ։

*** Քննիչ յանձնաժողովը, կը նշանակեր թէ, իր տեղեկագրին կցած է կարգ մը դիտողութիւններ, որոնց նպատակն է լրացնել Ուսուցչական ընտրելեաց քննութիւններուն հրատարակեալ քանի մը դիտողութիւնները։

ԳԱԼԱՏԱՅԻ Ազգ. Աբբանոցի Տիկնանց Պատ. Խնամակալութիւնը, տեղեկագրով մը Ս. Պատրիարքին մատուցած ըլլալով նոյն հաստատութեան 1905 տարուոյ մատակարարութեան հաշիւները, անոնք բան օրինի յանձնուած էին Տիկնոջ։ Խորհրդոյ քննութեան։ Տնտեսը, Խորհուրդը այս քննութիւնը կատարած և արդիւնք հաղորդած է Ն. Սրբազնութեան տեղեկագրով մը որով հաստատած է հաշիւներու ճշդութիւնն։ Գոհացուցիչ գտնուած է Աբբանոցի մատակարարութիւնը, այնպէս որ Աբբանոցը առաջինը կը հանդիսանայ ան հաստատութեանց մէջ, որոնք բոլոր իրենց պէտքերը կանոնաւորապէս հոգալէ ետք, տարուէ տարի հաստատի զգալի առաւելութիւն մը ցոյց կուտան։ Եւ այս՝ արդիւնքն եղած է Աբբանոցի Խնամակալութեան բարւոք և խիստ մտահոգութեան։ Ս. Պատրիարքը քննութեան այս արդիւնքը գոհ հաղորդելով նոյն Խնամակալութեան, շնորհաւորած է, իր ձեռք բերած գոհունակութեան համար և գնահատանք անոր անձնուէր աշխատութիւնը։

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ Հօր կարգադրութեամբ, Մաղրիգիւղի քաղաքիչ Տ. Եղնիկ վրդ. Թարփաքեան, Սիվասցի Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ քաղաքիչ նշանակուած է, Տ. Ներսէս վրդ. Դանիէլեանի Պոլսէն մեկնմանը առթիւ։

ՍԱՄԱԹԻՈՅ քաղաքիչ Տ. Զաքարիա վրդ. Տ. Եզիսեան, նոյն պաշտօնով փոխադրուած է Մաքրիգիւղի եկեղեցին իր վրայ պահելով Սամաթիոյ վարժարանաց վերին տեսչական պաշտօնը։

ԲՂԻՒԻ առաջին. տեղապահ Տ. Պողոս վրդ. Տէր Խորէնեան, թէեւ այս պիտի մեկնէր մայրաքաղաքս, բայց առաջիկայ երկուշաբթի օրուան համար ձգուած է իր մեկնումը։ Ս. Գարիրաքը կարգ մը դասական գրքեր յանձնած է Տ. Պողոս վրդ.ին հետը տանելով Բղիի վարժարանի աղքատիկ աշակերտներուն բաշխելու համար։

ԵՐԻՒՍԱՂԷՄԻ Պատրիարքարանի մէջ ամէնէն նշանաւորն եղած է ցոյցակիր Գրիգոր Պատրիարք որուն վրայ ընդարձակ և չանեկան ուսումնասիրութիւնը ... Ժառանգաւորաց վարժարանի նախորդ Հայկազան Թուականն էֆ. Անձնական ներկայացնելու համար Իզմիրանց Մարգարեանի Գրիգորեան Ճանձնաժողովի Անէֆեան էֆէնտի այդ գործին պարտութեան համար, ուսումնասիրեցինք զանձնելու երեք հաղարէ աւելի ձեռագիրները, որոնցմէ քաղած է ... ցիչատակարանները, որոնց հրատարակութիւնը կը յուսանք թէ օգտակար պիտի ըլլայ ժամանակակից բանասիրութեան։

ԱՐՄԱՇԻ Դպրեվանքին վերջին հայր Տ. Թորգոմ Մ. վ. այսօր ... բաքաքաքաս կ'սպասուի Պատրիարքարանը կը գտնուէր մէկ քանի օրէ ի տեղւոյն Ազգ. վարժարանին յարգելի տնէն առթիւ։

ԱՐՄԱՇԻ Դպրեվանքի միաբանութեան Պողոս Սարկաւագ Բալէնեան, նոր մեկնեցաւ Պոլսէն դէպի Արմաշ։

ԾԻԼՈՒԹ հրատարակիչ Յակոբեանց էֆ. Գրիգորեան իր կողմէ իբր նուէր օրինակ Երգեցողութիւն Ս. Գրոցի կցած է այն 500 օրինակ Գալիցիական ներուն՝ որոնք Գալիցիական ... նուիրուած էին ողբացեալ Թորգոմ էֆ.ի կողմէ։

ՍԿԻՒԹԱՐԻ միացեալ վարժարանի նոր չրջանը կ'սկսի յառաջիկայ երկուշաբթի, Օգստ. 27, Թարգ. Խորհրդոյ վարժարանաց նոր չրջանին համար ընդունած է նոր կարգադրութիւններ պէս զի կրթական ծրագրին նշանակուած ուսանց առարկաները խնամքով դասաւանուն և վարժարանական կարգապահութիւնը անթերի վիճակի մէջ դրուի։ Համաձայն նոյն կարգադրութեանց թաղային իւրաքանչիւր տարան կ'ունենայ իրեն յատուկ տասանաւոր ներքին Տեսուչը։ Խորհրդոյ վերին հսկողութեանը կը հրաւիրուին թէ՛ հին և թէ նոր գիրք աշակերտները իրենց ծնողքին հետ ներկայանալ առաւօտ մինչև ժամը 4 իրենց վարժարանը, սկսեալ Օգստ. 27 կուրաքթի օրէն, արձանագրուելու համար։ Նախապէս բուսակի պատուեցեալ աշակերտաց հաշիւը գանձելի է յետոյ պիտի տրուի մեկոյ տանը։ Ուրբաթ նկատի առնելով ըստ պէտք է ներկայանան ... պարտք ունեցող աշակերտք։ (Պիկի)

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ԹԱՂ. ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

Սկիւտարի Միացեալ Թաղերու բաժանման խնդրոյն առթիւ Ս. Պատրիարք Հայրը հետեւեալ պաշտօնագիրը ղրկած է Սկիւտարի Միացեալ Թաղ. Խորհրդին։

«Վեհ. Ատենապետ և անդամք Միացեալ Թաղ. Խորհրդոյ Սկիւտարի

«Մատցայ 17 օգոստոս թուակիր ձեր նամակը, որ կը պարունակէր զանազան դիտողութիւններ միացեալ թաղին գործառնութեանց վրայ, և բացատրութիւններ յանուն Եէնիմահալէյս. Ս. Կարապետի քարոզչին ու քահանայից և Եէնի մահալէի երեք թաղականներու կողմէ սատրպրոտած գրութեան։ Այս վերջին գրութիւնը, ըստ օրինի, պիտք է ելլէ Պատն ժողովոյ առեանը՝ միացման կամ անջատման խնդիրը քննելու, և Տնտեսական Խորհուրդն ալ պէտք է նախապէս քննէ նոյն գրութեան մէջ յիշուած հարուածկան կէտերը։

«Մակայն չկասեցնելու համար Թաղ. Խորհրդոյ գործունութեանց ընթացքը, հարկ կը համարիմ կանխել և յայտնել թէ միացման գործունութեան ձախողուած ըլալը սուղուած իրողութիւն մը չէ, որ անջատման համար ոմանց կողմէ փափաքը գործադրութեան անցնի։ Պարիարքարանի հասած տեղեկութիւնք, վերջին տարւոյն ընթացքին մէջ կատարուած գործունութիւնք՝ ընդհանուր քուէարկութեան յաջողութիւնը, և մինչեւ վերջին վարդավառի տօնին իմ իսկ Եէնի Մահալէի թաղին մէջ անձամբ սատցած տպաւորութիւնք միացման ոչ թէ ձախողուելուն, այլ մանաւանդ յաջողելուն հաւատիքը ընծայած են, և հետեւաբար լոկ քանի մը անձանց փափաքը չը կրնար այդ իրողութիւնը ջնջել, մանաւանդ որ ստորագրողներու մէջէն քարոզիչ վարդապետին իր հրամէչտի ողջոյնին հետ թաղին ապագային համար կարգադրութեանց և առաջարկութեանց և հաշուոց ընթացքին վրայ կարծիք յայտնելու համար ներքին տեղեկութիւններ ունենալ չեն ենթադրուիր։ Իսկ Եէնի մահալէի թաղականներու ընթացքն ալ դիտողութեան առիթ կուտայ, քանի որ մինչեւ վերջին ժամ գոհունակութիւնին յայտնելէն ետքը և իրենց յառաջ բերած կէտերը Թաղ. Խորհրդոյ ներկայացուցած և բացատրութիւն տալու կամ ընդունելու պէտքը չյարգած, յանկարծական յայտարարութիւններու և առաջարկութիւններու կը ձեռնարկեն։ Հետեւաբար կը տեսնենք որ միացման որոշումը ջնջել տալու համար, Պատն ժողովն ալ իր առջեւ քննուած ու հաստատուած գլխին մը չի գտներ. միւս կողմէ, մինչեւ ցարդ յաջող դասուած փորձ մը յանկարծ ձախողուած չի կրնար ըսուիլ, և ամէն առիթի մէջ տալուին գործը չարունակելու փաստերը զօրաւոր են, եթէ մտադրութիւն ալ դարձուի զանազան կողմերէ հասած լուրերուն, որով ոչ թէ թաղական այլ անձնական շահերու ընդհարումէն ծագում առած կ'երեւի Եէնի Մահալէի անուամբ եղած դրութիւնը։ Հետեւաբար Թաղ. Խորհուրդը կը պարտի ներկայ կացութեան համեմատ կարգադրել իր գործերը, և եթէ պատահական դժուարութեանց կամ դժուարութիւն հանողներու կը հանդիպի, Պարիարքարանի ներկայիս ճիշդ և կատարեալ տեղեկութիւնները։

Աղոթարար
ՄԱՂԱԿԻԱ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

18 Օգոստոս 1907

ՀՈՒԵՂԱՆԴՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

ՀԱՆԴՊՈՒՑԵԱԼ

ՅՈՎՀ. ԷՖ. ԹԱՒՇԱՆՃԵԱՆԻ ՀՈԳԻՈՅՆ

Եէնիգաբաւն կը գրեն մեզ.—Կիրակի օր ի հանգիստ հոգւոյ ողբացեալ բարեբար Յովհ. էֆ. Թաւշանճեանի, անոր մահուան քառասունքին առթիւ Ս. Պատարագ և հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել տուաւ Եէնիգաբուի Թաղ. Խորհուրդը Ս. Թադէոս և Բարթողիմէոս եկեղեցւոյն մէջ այն առատաձեռն չնորհին համար որով Համեստաբոյ Տիկին Թաւշանճեան և Տիկին Էգնեան Եէնիգաբուի մէջ ուենցած իրենց նախկին բնակարանը նորոգութեան ծախսուց համար պէտք եղած գումարին հետ միասին նուիրեցին եկեղեցւոյն, զայն թաղին աղջկանց վարժարանիս յատկացնելու պայմանաւ։ Պատարագիչ Տ. Վահան Ծ. Վ. Ցակոբեան պերճախօս քարոզով մը արժանաւոր դրուատականն բրաւ հանգուցեալին անթիւ բարեգործութիւններուն, յիշելով մանաւանդ քարոզարքին, ալքալի գործունեան դէմ յոյսուածներուն, ազգային հաստատութեանց ըրած այլ և այլ նուէրները, որոց մէջ ոչ նուազ իր քաջալերիչ դերն ունեցած է Տիկին Թաւշանճեան։ Ս. Պատարագին և հոգեհանգստեան պաշտօնին. ողբացելոյն պարագաներէն ներկայ էին Տիկին Հիւրիքեար Խնամիրեան (հանգուցեալին քոյրը), Տիգրան Թաւշանճեան, Գառնիկ Թաւշանճեան, Տիրան Մուրատեան, Խաչիկ Մուրատեան և Սարգիս Խնամիրեան էֆէնտիներ, նաև թաղին պատուաւոր ազգայիններէն չատեր և թաղեցի հոգ բաղմութիւն մը, որոնք եկած էին իրենց երախտագիտական պարտքը կատարելու հանգուցեալին անմահ յիշատակին։ Յաւարտ հոգեհանգստեան պաշտօնին, բարեյիշատակ հանգուցեալին քոյրն և մնացեալ ազգականները Թաղ. Խորհրդարանին մէջ ընդունեցին Խորհրդոյ անդամոց և պատուաւոր թաղեցւոց ցաւակցութիւնները։

Այրի Տիկին Էֆթիկ Յովհաննէսեան, Յարութիւն էֆ. Յովհաննէսեան, Օրիորդ Շամիրամ Ֆէրմանեան Տէր և Տիկին Մերման Օհանեան, Օրիորդ Մաքրուհի Մարգոյեան, Տէր և Տիկին Յովհաննէս պէյ Գրիգորեան և զաւակունք, խորին ցաւօք կը ծանուցանեն թէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԷՖԷՆԴԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(ՄՕՐԵՂԲԱՅՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԷՖ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ)

կնքեց երէկ իր մահկանացուն, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, անմխիթար սուգի մէջ թողլով իր քոյրը, քեռորդիները, մօրեղբօրորդին և բոլոր ազգականները։

Բարեկամք և ծանօթք կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ հանգուցեալին յուղարկաւորութեան տխուր հանդիսին, որ տեղի պիտի ունենայ վաղը, չորեքշաբթի, Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյն մէջ, ժամը 3½ին (Ը. Թ.), և մարմինը պիտի ամփոփուի Շիշլիի ազգային գերեզմանատունը։

Բանկալթի, 21 Օգոստ, 1907

Մանօթ.— Կը խնդրուի ծաղկեպսակ չղրկել։

ՀԻՒԾԱԽՏԻՆ ԴԱՐՄԱՆԸ

Այսօրուան Դ. էջին մէջ կը հրատարակենք կայս. Պալատան և Կիսուշ Սուլի հիւանդանոցին ծանօթ բժիշկ Տօքթ. Մանուէլ պէյ Իսթիճանի մէկ շահեկան յօդուածը որ անչուշտ մասնաւոր հետաքրքրութեամբ պիտի կարդացուի ո՛չ միայն մեր ընթերցողներուն, այլ մանաւանդ մեր բժիշկներուն կողմէ։ Համակրելի առքթորը ինքնահնար և ըստ իրեն գիւրին ու վճռական մեթոտ մը ցոյց կուտայ թոքախտը բուժելու համար, մեթոտ մը որ անչուշտ նկատի պիտի առնուի իր պաշտօնակիցներուն կողմէ, և առիթ պիտի դառնայ կարծիքի փոխանակութեանց, որոնցմէ վերջ թերեւս յայտնուի իր որչափ վճռական ըլլալը։ Այս առթիւ, առաջին էջին մէջ հրատարակած ենք Իսթիճանի պէյի նուիրուած յօդուածը մը որ բաղմաչխատ տոքթորին լրագրական և հրատարակչական գործունէութիւնը կը պատկերացնէ։

ՐԷՍՄԻ

ԹԷՎՃԻՇԱԹ

Տէրսաատէթ էմիրամի տարիւէյ կէսմրիւկ նէգաբէթի մուհասէպէ պաշքեաթիպի իրպէթու ճէմալ պէյէ թէրֆիթին ըլիմպէի Սանիէ պրնրքը սանիսի թէվճիֆ պուրուլմուշ սրը։

ՆԸՇԱՆ

Եավէբանը հաղրէթը Շէհրիյարիսէն Տէրսաատէթ Լիման բէյիսի ֆէրիգ սաատէթու էշրէֆի փաշա հաղրէթլէրինին հարէմի Բաքիզէ հանըմա պիրինճի վէ քէրիմլի Նիկեար հանըմա իքինճի բիւմպէլէրէրէն Շէֆգաթի նրշանը Հիւմայունլարը ինայէթ վէ իհսան պույրուլմուշ սրը։

ՆԵՐՔԻՆ

ԱՆԴԼԻԱՅԻ ԾՈՎԱԿԱԼՔ ԿԱՑՍ. ՊԱԼԱՏ.—Ինչպէս գրեցինք երէկ, Միջերկրականի անգլիական նաւատորմին հրամատար դեր-ծովակալ Սըր Չարլս Տրիւրի Պոլիս եկաւ Անգլիոյ թագաւորին յարգանքները մատուցանելու Վեհ. Սուլթանին։ Ծովակալին կ'ընկերանան նաև Բ. հրամատար դեր-ծովակալ Պաթէնպէրկի Լուի իշխանը և իր սպայակոյտին ութը սպայ, ինչպէս։ Նաեւ 48 ուրիշ սպաներ նաւաբաժինէն։ Ծովակալ Սըր Տրիւրի, դեր-ծովակալ իշխան Պաթէնպէրկի, անգլիական դեսպան Սըր Ներքոլաս Օ'Բրոնոր, ծովակալին սպայակոյտը և դեսպանական պաշտօնատարներ երէկ իրիկուն Թարապիայէն մանաւոր շոգեմակոյկով հիւրամեծար Հիւսնի փաշայի և Բարիս ու Նէֆիպ պէյերու ընկերակցութեամբ իշան Տօլմա-Պաղչէ ուր պալատական կառքեր կ'սպասէին։ Կազմուեցաւ կառքերու թափօրը որուն առջեւէն կ'երթային նիշկաւորներու զօրախումբ մը և պալատական Զաւուշներ, հեծեալ։ Կայս. Պալատին մէջ ի պատիւ ծովակալին Կայս. կոչունք մը տրուեցաւ որուն մասնակցեցան նաեւ ծովակալին հետեւորդները, Անգլիոյ դեսպանը և պաշտօնատարները, ինչպէս նաև պալատական աւագանին և նախարարներ։ Հայկերդիթէն առաջ չնորհուած Կայս. արտօնութեամբ Սրբ Տրիւրի պատիւը ունեցաւ Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու և արժանացաւ Կայս. մեծարանաց։ Անգլիացի հիւրերը յետոյ դարձան Թարապիա, անգլիական վեսպանատունը ուր իջեւանած են։

*** Ծովակալին նստած նաւը Հիւրարտ ժամանակին Պոլսոյ անգլիական դեսպանատան Բ. պահականաւն էր և Թարիիրլարձակ-Թնդանօթակիր մը։ բայց յետոյ վերածուած է ծովակալին յատուկ զրօսանաւի։ 1050 թոնս տարողութիւն ունի։ Հիւրարտ հետ Պոլիս եկաւ նաեւ Մեն հիւանդարան-նաւը որոյ ճամբորդած էին նաւարաժինին 48 սպաները։ Մեն պէյ։ կառավարութեան նուիրուած է Տիկին Բօսորի Զըրիխլի և ամերիկացի կարգ մը կիներէ, Հարաւային Ափրիկեան պատերազմին առեն։ Այժմ կցուած է Միջերկրականի նաւատորմին։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԽՏԻՎ. Ապրպա Հիլմի փաշա որ Եւրոպայի ջերմուկները գացած էր, երէկ Արեւելեան ճեպընթացով վերադարձաւ Պոլիս և գնաց իր Զպուքլիի ապարանքը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախագահին որդին Մ. Ասարէ Ֆալիէռ որ Պոլիս կը գտնուէր, երէկ առտու մեկնեցաւ գէպի Յունաստան։

ԿԱՅՍ. ԴԻՏԱՐԱՆԸ.— Կրթական նախարարութիւնը որոշեց որ Սուլթանիէ վարժարանին նոր կառուցուելիք շէնքին վրայ դիտարանի համար շէնք մը չմնայ՝ երեք-չորս սենեակէ բաղկացած և կէսօր ցոյց տուող գործիքով մը։ Նաեւ չմնայ ծովի կողմը նայող օդերեւութաբանական աշտարակ մը։ Վարժարանին չմնայ մեծ ամառանոցվին յանձնուեցաւ յատակաձեւերուն պատրաստութիւնը։ Յանձնաժողովը ձեռնարկեց յատակաձեւերուն պատրաստութեանը՝ Կայս. Դիտարանին Տնօրէն Սալիհ Զէքի պէյի հետ խորհրդակցելով։ Յատակաձեւերը երբ պատրաստուին, Կայս. Պալատ պիտի մատուցուին։

Վ.ՃՌԱՔԵԿ ԱՏԵԱՆԻՆ Ս. ԸՆԿ. դատախազ ձէմալ պէյ որ անցեալներս Հայտար Փաշայի կողմը ձիերուն խրտչելովը կառքէն ինկած ու վիրաւորուած էր, բարւոքուին ապաքինած ըլլալ Կայս. Պալատ գնաց և հիւանդութեանը մէջոցին ցոյց տրուած Կայս. հոգածութեան համար երախտագիտութիւն մատուցց։ Ճէմալ պէյ սկսաւ իր պաշտօնատեղին յանձնել։

ՕՅՄ. ԱՐՔԵՊԻՍԿՊԵՐԸ.— Բարիզի Սակարանի Սէնսիքայի յանձնաժողովը ծանուցած է թէ Կայս. կառավարութեան կողմէ 1904ին կնքուած 4%ի փոխառութեան պարտաթուղթերը թիւ 1էն մինչև 75000, ամսոյս 28էն (Ն. Տ.) սկսեալ ընդունուած են Բարիզի սակարանին մէջ։ Այս պարտաթուղթերը որոնց անուանական արժէքը 62 ու կէս միլիոնի կը հասնի, այսուհետև Բարիզի սակարանին մէջ կանխիկ դրամով և կամ մատնաձարով պիտի կրնան ծախուիլ։ Այս պարտաթուղթերը պիտի արձանագրուին արժէքներոց և պարտաթղթոց գլխերը ցոյց տուող ցանկերու Ս. մասին մէջ։ Հրապարակ հանուած 500 ֆր. անուանական արժէքով 75000 պարտաթուղթերը չրջաբերութեան դրուած են, 447 ու կէս գնով իրենց տէրերուն վերադարձելու պայմանաւ, և 1906էն մինչև 1961՝ այսինքն 56 տարուան միջոցին սակարանէն գնելու և կամ վիճակահանութեան եղանակով պիտի ջնջուին։ Տարեկան 20 ֆր. տոկոս պիտի տրուի՝ կէսը հատուցանելի Յունվ. 17ին, եւ միւս կէսը՝ Յլս. 14ին։

ՄԱՀ.—Վճռարեկ Ատենի Ս. նախագահ Անմոռ Հիլմէթ պէյ որ ատենէ մը ի վեր հիւանդ էր, մեռաւ և յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱՆԱՆ վարչութիւնը կը ծանուցանէ.—Սթենրոյ ծոցին խորը խարսխած երկկայմ և վերնայարը քամբա ունեցող նաւի մը տաքը աճուրդով պիտի ծախուի մէջի գոյքերով եւ գործիքներով։ Դիմել մինչև Սեպտ. 6ի օրը բաց ի ուրբաթէ և կիրակիէ, ամէն օր, ժամը 8էն 10, առողջապահական վարչութեան ծախքերու Տնօրէնութեան։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՌԷԺԻՆ.— Նիմոդինէ գլխի ծխախոտի և սիկառէթի պատրաստութիւնը հարկ եղած բարեփոխմանց ենթարկուած ըլլալով, այսուհետև ստորեւ նշանակուած տեղերուն մէջ այդ կարգի լաւ և ամենալաւ տեսակէ ծխախոտ և սիկառէթ ի վաճառ հանուած են՝ պզտիկ և մեծ ծրարով։ Այս տեղերուն մէջ 100 և 500 կրամնոց և կամ 100 և 500 հատնոց տուփերու մէջ Ա. և Բ. կարգի ծխախոտ և սիկառէթ ևս կը գտնուի։ Վաճառատեղիներն են՝ Բերա, չիտակ ճամբան, թիւ 192, Դաւթիա, Գարաքէօյ ճամբէսի, թիւ 27 և Պոլիս Սիրքէճի ճամբէսի։ 3—1

ՍՏԵՓԱՆ ՍՊԱՐԹԱԼԻԻ ԵՆԹԱԴՐԵԱԼ

ՍԱՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Սոեւարական հրապարակին վրայ գրոյց տարածուած էր թէ Իզմիրի ծանօթ Սանփան Սպարթալի Տունը որ հիւզեր ունէր նաև եւրոպական այլ և այլ քաղաքներու մէջ, վճարումները դադրեցնելու ստիպուած է։ Առջի օր Պոլիս հասած պաշտօնական տեղեկութիւններ բոլորովին հակառակը կը հաստատեն այս յուսահատ գրոյցներուն։ Իրողութիւնը սա է թէ Սանփան Սպարթալի դրամական խիստ վաղանցիկ տագնապ մը ունեցած է, զոր չեն խղճահարած տատապտրկի չափազանցել այս կարգի պարագաները խիզճանքի նիւթ ընող անձինք։ Սանփան էֆ. Սպարթալի ապացուցանելու համար թէ ինքը միշտ գրամական բարձր մակարդակի մը վրայ կը մնայ և թէ առժամեայ նեղութիւն մըն է իրենը, ինչ որ մեծ գրամատէրերու ալ կը բնայ պատահիլ, անմիջապէս դիմած է Օսմ. Գանքային և իր ամբողջ գոյքերը, հարատութիւնն ու տոմարները պրամադրելի ընելով, գրականապէս ապացուցած է թէ իր նիւթական կացութիւնը հեռու է սնանկութեան մը արտաքին։ Օսմ. Գանքան այսպէս վստահութիւն ստանալէ ետք ինք ձեռնարկած է վճարումներ ընել յանուն Սանփան Սպարթալի Տան։

Ուրախալի է որ ասանկ յուսահատ զրոյց մը դրականօրէն կը հերքուի և կը վերահաստատուի Սպարթալեան վաղեմի Տան պատիւը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԲՈՒԼ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Էնտիրնէ Գարուի կողմը վայրագ սպանութիւն մը գործուեցաւ առջի գիշեր։ Բիզա, Թէրիւթճի Ալի, Անմէտ և միւս Ալի, գինեսան մէջ լաւ մը գլուխնին ուաքցնելէ ետքը գիշերը ուշ ատեն կ'երթան նոյն տեղը, ֆէսնի Մէհմէտ էֆ.ի տունը և օղի կ'ուզեն։ Մէհմէտ էֆ. և ազգականներէն Սիւլէյման էֆ. կը յորդորեն այդ գինովները որ փոխանակ օղիի, Թող հրամին մաշ ընեն։ Անոնք օղիի համար գայթակղին յայտնելով կը մեկնին։ Մակայն այսչափով չի լմննար գործը։ Գինովները երբ դրան առջեւ կը հասնին, վիրենք ճամբելու համար եկող Սիւլէյման էֆ.ի վրայ կը յարձակին և Բիզա դաշոյնով կոկորդէն կը զարնէ Սիւլէյման էֆ.ն որ կ'իյնայ, կը մեռնի հոն։ Գինովները, թէեւ կը փախչին բայց բացի Բիզայէ մնացեալները կը ձերբակալուին քիչ ետք։ Բիզա կը փնտռուի։

ՅՈՒՆՈՒՐ ԱՆԱՑՈՒԼԵԱՆ.—Լեվանդ կը գրէ թէ Թրիէսթէի մէջ ձերբակալուած է խարբերայ Յակոբ Անատոլեան, որ նոյն քաղաքը ապաստանած էր Յունաստանէն արտաքսուելէն ետքը։ Թուրքիոյ և Աւստրիոյ-Հունգարիոյ մէջևս գոյութիւն ունեցող դաշնադրի մը համաձայն, Թրիէսթէի տեղական իշխանութիւնները Յակոբ Անատոլեանը յանձներ են տեղւոյն Օսմ. հիւպատոսին, որ Պոլիս պիտի ղրկէ զայն։

1300 ՈՍԿԻԻ ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆ.—Իզմիրի թերթերը կը պատմեն թէ եւրեք հոգի Պալըքէսիրի Սանդրըը դիւղաքաղաքին վաճառականներէն Սաթրըզատէ Սապրի ու Հասան Ազաքատէ Հիւսէյնի էֆ.ներուն և տակաւին ուրիշներու դիմեր են՝ յայտարարելով թէ Դալաթիոյ մէջ Բիրիաքիտէս և Ընկերութիւն անուն մեծ վաճառատան ներկայացուցիչներն են և թէ ափիոն գնելու համար Սանդրըը ժամանած են։ Այսպէս յաջողեր են հանգիլ նոյն վաճառականները։ Այդ երեք հոգին միշտ հեռագիրներ կը ստանային Պոլսէն —հեռագիրներ որոնց կեղծ ըլլալը յետոյ հաստատուեցաւ— և զանոնք ցոյց կուտային վաճառականներուն՝ աւելցնելով անոնց վստահութիւնը, որով անոնք աւելի քննութեան հարկ չէին տեսներ։ Հետեւաբար այդ երեք հոգիին 1300 ոսկիի ափիոն կը ծախեն և փոխարէն ութը քամվալ կուտան՝ փոխարէնը Բիրիաքիտէս և Ընկերութեան վաճառատունէն հատուցուելու պայմանով։ Վաճառականները, առանց կասկածելու, կեղծ քամպիալները կը գրպանեն և 1300 ոսկիներոց ափիոնները կը յանձնեն առոնց։ Այդ երեք հոգին. ափիոնները ստանալուն պէս, կ'անհետանան, որով վաճառականները կը սկսին վրդովիլ և իսկոյն զանոնք փնտռելու կը ձեռնարկեն։ Վերջապէս Մանիսայի մէջ առոնցմէ մէկը գտնելով ձերբակալել կուտան։ Իմանալով որ միւսն ալ Իզմիր է, հոն կը փութան և եղելութիւնը տեղական կառավարութեան կը հաղորդեն։ կը հասկցուի թէ խարեբաներէն Եորկի Զաքոնա չորս կողով ափիոնով անհետացած է։ Մանիսայի մէջ ձերբակալուած խարեբան Սդրադի անուն մարդ մըն է 55 տարեկան և ինքզինքին լուրջ հանգամանք մը տալու երեւոյթը ունի, Սդրադի հարցաքննուելով կը յայտարարէ թէ իրեն դէմ բուսածները ստութիւններ են և թէ ինքը վաճառական ըլլալով իրեն վերագրուած այդ տեսակ արարքներ իր արժանապատուութեանը կը վնասեն։ Նաև յայտարարեց թէ քամպիալները կեղծ չեն, և Բիրիաքիտէս վաճառատան կողմէ պիտի հաստատուին անոնց փոխարէնները։ Խարեբաներուն երրորդը՝ Միխալ Գաբալի երեւան եկած չէ և յայտնի ալ չէ թէ ուր կը գտնուի։

—Անենկ ալ կը գրէ.—Պոլսէն առնուած հեռագիր մը կը հաստատէ այն հաւանականութիւնը որ ցոյց տրուած վաճառատունը երեւակայական է եւ խարեբաներն ալ Պոլսոյ մէջ գողերու ընկերութեան մը կը պատկանին։ Պոլսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ «Աֆիոնները երեք կողովները Պոլսոյ մէջ գրաւուեցան։ Քամպիալներուն կեղծ ըլլալն ալ հաստատուեցաւ։ Խարեբաներու ընկերութեան անդամներէն Զաքոնայի քով գտնուած միւս չորս կողով ափիոնները հոգ (Իզմիր) գտնել տալու և գրաւելու չանայէք»։ Այդ գործով չահագրգռուող Սանդրըզլի վաճառականներէն Սաադէ էֆ. Իզմիր կը գտնուի, իսկ Հասան Ազաքատէ Հիւսէյնի էֆ. և Զիւհնի պէյզատէ Մուսթաֆա պէյ ալ Պոլիս կը գտնուին։

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՀՐԴԵՀԸ

Այս գիշեր ժամը 5ին Պոլսոյ Ալաձամ Համամ թաղը Մարիուճճըլար փողոցին մէջ, Իսմայիլ և Նազմի պէյերու սեփական և Եանեացի մասնաճիւղ Միխալի վարձած խանութին հրդեհ ծագելով, նոյն խանութը և իրեն յարակից Լամպօի, լալընը Մուստաֆայի, պնակավաճառ Նէսիմի և գիմացի կողմը մասնաճառ Մէհմէտի և նպարավաճառ Լիվօրի, ընդամէնը 6 խանութ այրեցան։ Հրդեհին պատճառը յայտնուած չըլլալով հարցաքննութիւն կը կատարուի։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՐԼԻՆ 2 Օգոստ.— Գերման մէկ քանի թերթեր կը չարունակեն գրել թէ հաւանական է որ Վիլհէլմ կայսր և Մ. Ֆալիէռ տեսակցին Լոնտոնի հետ Մոնտաքոյի մէջ։ Նայէ Ֆրայ Բրեսի չի հաւատար այս լուրին, բայց կը յայտարարէ որ եթէ այսպիսի բան մը կայ, անիկա լաւագոյն պատկումը պիտի ըլլայ ֆրանսական բարեկամութեան աշխատողներուն ջանքերուն։ Հաւանական չէ սակայն որ Վիլհէլմ կայսր այս տարի պտոյտ կատարէ Միջերկրականի մէջ։

ԼՈՆՏՈՆ.— Ծ. Արեւելքի մասին անգլուռուս համաձայնութիւնը, կ'ըսէ Թայմզ, Շաբաթ օր ժամը 4ին ստորագրուեցաւ Բեռլրսպուրկի մէջ։ Բան այս համաձայնութեան, անգլիական կառավարութիւնը պիտի կրնայ զեղչել Հնդկաստանի եկամտացոյցը։ Համաձայնութիւնը տարամարդութիւններ կը պարունակէ Դիպէղի և Աֆղանստանի նրկատմամբ։ Այս համաձայնութեան կնքման նպաստած են Մարքիզ Սալիսբրի, Լորտ Լէնստաուն, Սըր Էտուարտ Կրէյ, Սըր Զարլս Հարտինճ, Սըր Ս. Նիքոլսըն։

ՆԻՒ ԵՕՐՔ 2 Սեպտ.— Նիւ Եորք Թրիպիւն պատմագիր մը կնքեց նախագահ Մր. Բուզվէլտի հետ, որ նախագահական պաշտօնավարութեան պայմանաժամը լրանալուն պէս Նիւ Եորք Թրիպիւնի խմբագրատեսութիւնը պիտի ստանձնէ,

ԲՐՈՆԶՎԱՍ.— Ռուսերոյ կայսրը և կայսրուհին, Սբանսարս զբօսանաւով զբօսական պտոյտի ելան մինչև Ֆինլանտիա։

ՄԻՒՆԻՏԷՐ.— Վիլհէլմ կայսրը «Միւզէ Վէսթֆալիէն»ի մէջ խօսելով, ուրախութիւն յայտնեց Վէսթֆալիոյ մէջ տիրող հաւատոյ և տնտեսական միութեան մասին, միութիւն մը որ կ'ուզէ որ տիրէ ամբողջ երկրին մէջ։ Կայսրը ըսաւ թէ այդ նպատակին հասնելու միակ միջոցն է կրօնքը։ Վիլհէլմ Բ. յարեց թէ իր բոլոր նպատակները մօտ են իր սիրտին. իսկ իր հոգածութիւնը գործաւորներու մասին հիմնուած է իր մեծ հօրը սկզբունքներուն վրայ։

ՀՌՈՄ.— Դեսպանախորհուրդին նախագահ Մ. Նէլիսով զեկոյց հղաւ տական կառավարութեան թէ Դեսպանախորհուրդը իր աշխատութիւնները պիտի վերջացնէ ամսոյս 21էն, և բրոնդքրը դիտի ստորագրուի ամսոյս 28էն։

ՄԱՏՐԻՏ.— Պոռտոցի նշանաւոր վիրաբոյժ Մ. Միւռ Սան Սեպասդիանօ մեկնեցաւ՝ վիրաբուժական թեթև գործողութիւն մը կատարելու համար Ալֆոնսօ թագաւորին վրայ։

ՀՌՈՄ.— Վեսուվ գործունէութիւնը կրկնապատկեց։ Թանձր ծուխ մը դուրս կուգայ։ Շարունակ մոխիրի անձրև կը տեղայ բաւական ընդարձակ տարածութեան մը վրայ։

ԻԼԱՆ

ՄԷԱՐԻՑ ՆԷՋԱՐԷԹՐ ՃԷԼԻԼԷՍԻՆՏԷՆ

Տարիւոյ Շէֆգաթ իշխին միապէսակ օրոնճագ մարիւմ էլ մեզ տարամամերիգան պէզէրէնին գարարտատեսի քէշիսէ գելմէմէյ վէ եիւզսէ պէշ թէնզիլաթը չէնրը ճարրի բուսմինին 25ինճի ճուսամա էրթէսի կիւնինէ թատրէ իսրմիշ օյատուզնամա, օլ մեզատար թէնզիլի իլէ թարիխ օյանարքն՝ եէվմը մէգքիւրտ սատթ 9ա գատար մէճլիսը Մէարիֆէթ միւրաճաաթ էյլէմէյէրի իլան օլունրը։

Նիւմունէի թէրագէ սաթիլ իլմագ իւզրէ նէգարէթը ճէլիլէսինտէն մէրզուսի մէքանթիպը լէյիլիյէնին սատ եաղը իլէ էրզագ վէ սարէէնին չէնրը ճարրի բուսմինին 23ինճ քէնէշէպկի կիւնիւ իշարէյի էվվէլիյէսինին քէշիսէսի մուգարրէր օլարընամա, քէյ սիւրմիշ օլանլար իլէ այրըճա միւնագասա իշթիրաք իթմէկ արզու իտէնէրէրին քէմաֆիսարզդ 25000 ղր. նագա վէ եանսա օյ մեզատար իշին քէֆթալէթ սէնէտինի իսթիհսաղ լատէրէք մէճլիսը Մէարիֆէ միւրաճաաթ էյլէմէյէրի իլան օլունրը։

21 Ագրոթոս 323։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ԱՌԵՒՏՐ. ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

(Օգոստ. 21 Երեքշաբթի)

ՑՈՐԵՆ

Առաջին	ճերմակ	օխան	47—48
Երկրորդ	»	»	44—45
Խառն			43—
Զավտարը			42—
Կարծր առաջին		»	78—
Կարծր մէջէն		»	45—46
Կարծր խառն		»	43—44

Այսօր 5 վակոն Անատոլուի ցորեն ժամանեց։

ԱԼԻԻՐ ՂՐ.

Տեղական դրամ Ա. պարկ		100—
» » Բ.	»	98—

ԹԵՓ

Օխան 21½—22 փարա

ԳԱՐԻ

Քէօսթէնճէ	քիլէն	16—16¼
Բուսմէլի և Մերսին	»	15½—16¼

Մէկ չաքթուան ժամանած ապրանք. Ցորեն Անատոլ 43 վակոն, Քէօսթէնճէ 65000 գրիւ. պիւր ռուսական 2370 պարկ, ռումանական 1760 պարկ, պուլկարական 1980 պարկ. Մարսիլիա 4900 պարկ։ Ցորեն և ալիւր. հրապարակը հաստատ է, գիները հետզհետէ կը բարձրանան և անպակաս խնդրանք կայ, ու գիներով տասը տասնըհինգ օրէն յանձնելի բաւական ապրանք կը ծախուի և առնողներ ալ կան.

ՍԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

21 Օգոստոս 190

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ԲՈՆՍՈԼԻՏԷ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ Օ.Ո.		102.29
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	102 18½
Երէկուան էն բարձր գինը	»	102.29
» էն վար գինը	»	102.18

ՐՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ Ֆր.		161 87½
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	160 75
Երէկուան էն բարձր գինը	»	161 87½
» էն վար գինը	»	160 75

Շերքէթը Խայրիէ	Օ. Ո.	44.—
Շերքէթը Խայրիէ Համիտիէ	Օ.Ո.	5.05
Միտիլիի Պանքա		.—
Սկէնտիկի »	Ֆր.	—.—
Բոմէրսիալ	Ա. Ո.	8 03
Քարասու Բրէվիլէյիճի	Ֆր.	63 —
» Օրտինէռ	»	60.—
Իզմիրի քարափ	»	586.—
Օսմ. Ապաոով. Ընկ.	Օ. Ո.	4 05
Թրամվայի բաժնեթուղթ	»	8 90
Ժիւրսանս Թրամվայ	»	4 05
» պարտաթուղթ	Ֆր.	472 —
Տէրքոսի Ջուրի ընկ.	»	320.—
Անատոլ. Երկ. բաժնեթ.	Ա. Ո.	17 22½
Քարափ Կ. Պոլսոյ	Ֆր.	437.—
Թրանվայ		51 25

ՑՈՒՆԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ

Ցունական փոխառութիւն	Ֆր.	237.—
Պանք Նաս. Կրէս.	»	416.—
» » » Նոր	Օ.Ո.	4 03
Լաւրիոմ	Ֆր.	72 —

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

Օսմ. ոսկին 100 ղ.էն	Ղ. Փր.
Ֆրանսական ոսկի	87 06
Անգլիական ոսկի	109 30
Բօլ	91 30
Մէճիտիէ արծաթ	107.25
» քառորդ	107.10
» մանրուք	104.10
Մէթալիք	100.20
Պէշլիք	104.20
Բուպլի թղթադրամ	8.67
Քրիմից	50.

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

Լոնտոնի վրայ չէք		Ղր.	109.20
Բարիզի	» »	Ֆր.	22.96¼
Վիէննայի	» »	քուրօն	21.99
Պերլինի	» »

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ԵՒ ԲՈՒԺՈՒՄ ՀԻՒԾԱԽՏԻ

ԳՐԵՑ՝ ՏՈՔԹ. Մ. ԻԼԹԻՒՃԵԱՆ
ԲԺԻՇԿ ԱՐԲՈՒՆԻ ՊԱԼԱՏԱՆ ԵՒ ԿԻՍՄԻՒՇ ՍՈՒՅԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ
ՎԱԿԱՓԵԱԼ ԱՐԲՈՒՆԻ ԲԺՇԿ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Կ՝ ՊՈԼՍՈՅ (1862)
ԵՒ ԲԺՇԿ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԲՆՏԻՐՈՒՄ (1867)
ԱՆԴԱՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ, ԱՆԳԼԻՈՅ, ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ, ՌՈՒՍԻՈՅ, ԻՏԱԼԻՈՅ, ՔԱՆԱՍԱՅԻ
ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՒՆ. ԱՄԻՈՂԱՊԱՀԱՆԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Ժամանակիս պատուհաններէն մին՝ հիւծախտը, այսօր հոս, վաղն ուրիշ տեղ, մերթ ընդ մերթ երեւան ելլող էպիեթա, ժանեսախս կոչուած երկու տարբերակ հիւանդութիւններէն անհամեմատ կերպով աւելի ջարդ տուող դժնդակ հիւանդութիւն մըն է. կը տիրէ մանաւանդ ամէն տեղ, միշտ և հանապազ. առանց նկատողութեան առնելու ազգ, սեռ, տարիք ու բնակավայր, անձայն, ծածուկ, թշնամիի նման, ընկերացած օդին, ֆրանկախտին ու քոռաէին, քաղաքներուն հաւասարապէս առողջապահութեան թերի գործադրութենէն և անհատական առողջապահութեան ոգիտութենէն։

Միայն մայրաքաղաքիս մէջ չաբաթը 50էն աւելի թոքախտաւորներու մահեր պատահիլը պաշտօնապէս կը հրատարակուի։

Վիճակագրութիւնը կ՝ըսէ թէ՝

Լոնտոնի մէջ	10,000 բնակիչներէն		17,6ը
Հռոմի մէջ	»	»	18,8ը
Կ. Պոլսոյ մէջ	»	»	22,6ը
Պերլինի մէջ	»	»	23,1ը
Լայպցիկի մէջ	»	»	24,4ը
Բարիզի մէջ	»	»	30,8ը
Պիւսաբէշդի մէջ	»	»	36,ը

հիւծախտէ կը մեռնին։

1905-1906ին միայն մայրաքաղաքիս մէջ 2836 թոքախտաւոր մեռած են։

1576 Թուրք	18%	Թուրքերու	համար
855 Յոյն	16%	Յոյներու	»
279 Հայ	15%	Հայերու	»
126 Հրէայ	10%	Հրեաներու	»
2836			

Իրաց այս տխուր վիճակէն յուզուած, ազգերը, կառավարութիւնները, անտեսագէտները, մարդասէրները, Ակադեմիաներն և մասնաւորապէս բժշկական Քոնկրէսները զբաղած են ու կը զբաղին միշտ ընկերական ու կենսական այս մեծ խնդրով։

Հիւծախտը ժառանգական ըլլալով հանդերձ, մարդէ մարդու, անասունէ մարդու, ինչպէս և միսի, կաթի ու փոշիի միջոցով փոխանցիկ հիւանդութիւն մըն է, որ դժբախտաբար մինչեւ այսօր չտա մը հռչակաւոր ու մարդասէր բժիշկ-բրոֆէսէօռներու կողմէ անբուժելի դատապարտուած է։

Բայց ընթերցողները կրնան վստահ ըլլալ թէ մինչեւ ցարդ անբուժելի կարծուած այս դէշ հիւանդութիւնը, բարակցաը, պարզ թոքատապի նման կրնայ բուժուիլ, և այս ալ առանց առեհիլի (սշչան օթու), rhozopի (քաթրան բուէր), կայնա՝ղի, իօտի, ֆօսֆորի և ասոնց նման քիմիական թունաւոր դեղերու, որոնք միշտ վտանգաւոր են։

Ուրախ եմ հրապարակաւ յայտնելու թէ 40 ամեայ փորձառութեամբս և յարատեւ աշխատութեամբս, շնորհիւն Աստուծոյ, սա մէկ քանի տարուան մէջ նուաստս կողմէ դարմանուած ոչ միայն Ա. և Բ. այլ մինչեւ երրորդ աստիճանի հասնող հիւծախտաւորներ կատարելապէս բուժուած ըլլալով, այսօր կը համարձակիմ հրապարակաւ ծանուցանել ասիկա և հրաւիրել այս հիւանդութենէն տառապող հիւանդները անգամ մըն ալ մեզ դիմելու, թէ մեր կողմէ դարմանուող ու բուժուողներուն օրագրութիւնը աչքէ անցընելու և թէ անոնց անուններն ու բնակավայրերն խմբագրելով անձամբ եղելութիւնը ստուգելու համար։

Մեզ դիմող հիւծախտաւորները ներսէն գործածելի քիմիական ոչ է թունաւոր դեղեր չպիտի առնեն, անոնց մարմնին մէջ ընդմարթեայ ներարկումներ չպիտի ըլլան։ Մեր գործածած դեղերը միշտ բուսական, միշտ պարզ, միշտ բնական և մանաւանդ միշտ բուսական գործածելի են։

Մեր բուժման եղանակն է ամբողջ մարմինը դեղախառն ջուրով սրբել, հիւանդ մասերուն վրայ տաքեր (լափա) դնել, նաև օդով, անուշդով և մասնաւորապէս առողջապահի խնամքներով դարմանել հիւանդը։ Հարուստին, աղքատին, ամէնուն դիւրամատչելի են մեր դարմանները և ուր որ ալ բնակի հիւանդը, ճամբորդութեան, օդափոխութեան նման ծանր բիւր. հիներու պէտք չկայ։

Մի՛ վախնաք բարակ ցաւէն, վերեւէն, մեր կողմէ գործածելի դեղերն ու խնամքները լաւական են ոչ միայն տաքցնելու համար, 5-10 վայրկեան պտտելու է. իսկ թէ որ հիւանդը անկարող է, անմիջապէս անկողին մտնելով ծածկուելու է։

5. Սրբելու գործողութիւնը վերջաջ կողմեն սկսելու է։

6. Հիւանդին մարմինը սրբելու ծառայող լաթը, սրբելու գործողութենէն ետքը, անմիջապէս եռացեալ ջուրի մէջ թրջոց դնելէն ետքը լուալու է։

Հիւանդը, ենթակայ եղած հիւանդութեան առթիւ, ընդհանրապէս թոքատապով, կողատապով, ցնդղաթոքատապով և մինչեւ 40 աստիճան և աւելի տաքութեամբ տառապելուն, սրբելու այս գործողութիւնը անընդհատ շարունակելու է, ամէն օր, մինչեւ որ տաքութեան աստիճանը 7ի իջնէ. մէկ խօսքով, դիշեր ցերեկ, ժամը, մինչեւ իսկ կէս ժամ անդամ մը սրբելու է, որ մի գուցէ տաքութեան առթիւ հիւանդին իւղերը հալին, մկանունք մաշին, ոյժը սպառի։

Հիւանդին բուժման անհրաժեշտ են ամէն միջոց ի գործ դնել, ինչպէս՝ կաբեկի եղածին չափ ջղային ցաւերը մեղմացնելու, արագ ու դժուար շնչառութիւնը, զարկերակներուն թիւը իջեցնել, հազը, խուխը, քրտինքը քիչցնել, քնացնել, մանաւանդ սիսրմակը բանալ, մէկ խօսքով հիւանդին մարմինը զովացնել, կրակը մարել, որ կարելի է միայն և միայն հիւանդին մարմինը յաճախ սրբելով։ — Ո՞ր հրդեհ առանց ջուրի կը մարի։

Երկրորդ. գործածութիւն տաքի (լափա)

1. Տաքը կը պատրաստուի ճերմակ խմորէ մը, որեկ պէտք եղած քանակութիւն մը, խիստ բարակ տաքի վերածելու չափ, կանխաւ եռացած խիստ պաղ կաթով բոխելու է. ասի 8 ծալք ունեցող լաթի մը վրայ տարածելով թոքին կամ թոքերուն հիւանդ մասերուն վրայ դնելու է (բժիշկին ցուցուցած կէտերուն վրայ)։

2. Այս թաց ու պաղ լաթան, կուրծքին տաքութենէն կը տաքնայ, կը չորնայ, որ տեղն անմիջապէս փոխելու է. և չարունակելու է այսպէս գիշեր ու ցորեկ, մինչեւ որ հիւանդին հազն ու խուխը անհետանայ, տաքութեան աստիճանը իջնայ, որոնք թոքերուն բորբոքման կարեւոր նշաններն են։

Ասոնք են հիւանդին անհրաժեշտ պէտք եղած երկու դեղերը։

Այս երկու տեսակ դեղերը կը բաւեն, եթէ կատարելապէս բուժելու, առանձին երկու կամ երեք ամսուան մէջ, հարբեխի, թոքատապի ու կուրծքի սուր ու հին ամէն տեսակ հիւանդութենց նման։ Այս երկու դիւրին գործածելի պարզ ու բուսեղէն դեղերէն զատ, հիւանդը դարմանող բժիշկը, բատ պարագային, ջղային ցաւերը, հազը, խուխը ու անքնութիւնը, կարելի եղածին չափ մեղմացնելու համար, կրնայ գործածել հանդարտեցնող, կակղացնող, ինչպէս և լուծողութեան կամ պնդութեան առաջքն առնելու համար, պնդեցուցիչ կամ թեթեւապէս լուծիչ, միշտ բուսեղէն պարզ դեղեր։

Հիւանդին ստամոքսն ու աղիքները զովացնելու համար բատ ասոիճանի տաքութեան պէտք է խմցնել։

Ա. Առաւօտ և երեկոյ, մէկ ապուրի դգալ ձիթաւղ. աւելորդ է ըսել թէ իւղը պէտք է ըլլայ անարատ բարին բուն իսկ նշանակութեամբը։

Բ. Ժամը անգամ մը անպատճառ մէկ ապուրի դգալ պատուական ու առնարատ ջուր. կէս ժամը անգամ մը կրնայ խմիլ թէ որ հիւանդը չատ ծարաւ ըլլայ կամ բերանը չորնայ։

Մէկ խօսքով, թէ՛ դուրսեն և թէ ներսեն ջուր եւ միշտ ջուր։

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ՍՆՈՒՆԴԸ

Կաթ, կաթեղէն, ինչպէս կաթնապուր, մանալէպի, թանուր կէօքսիւ, մանաւանդ մածուն, աղը հանուած ճերմակ պանիր, թարմ կարագ, սեր, հաւկիթ, բրինձով՝ պուլղուրով լաւա, բաթաթէս, ամառ եղանակին ամէն տեսակ կանանչեղէն, սալաթա, կարմիր, ճերմակ բազդ, կանանչ ու սեւ ձիթապտուղ. իսկ ձմեռը չոր լուբիա, բակլա, սիսեռ, պէզէլեայ, ոսպ ու չոր պտուղ, ինչպէս ընկոյզ, կողին, նուշ, խաչած չագանակ, պիստակ (չամ), մանաւանդ ամերիկեանը, որ 29% բնապատ (ալպիւմին) կը պարունակէ, որմէ հագիւ 9% կը գտնուի էն պատուական պիֆրեկին ու միւլպասրին մէջ։

Հիւանդին տաքութեան աստիճանը երբ 37ի իջնէ, ճերմակ միսով թեթեւ ու դիւրամարս ձուկեր, հաւ, քէչկէկ, իշկենպէ ապուր, ուղղ, բայց միշտ ցորեկ ժամանակ, որովհետեւ երեկոյեան կերակուրները միշտ թեթեւ ըլլալն անհրաժեշտ է, ինչպէս ամէն առողջ մարդու և հիւանդի նոյնպէս հիւծախտաւորին ալ։

Ամառ ձմեռ, կարելի եղածին չափ խնձոր ուտելու է, եթէ կամ հում ըստ ախորժակի կամ ճաշակի, միայն թէ միշտ կեղեւովը, որովհետեւ կեղեւին մէջ ֆոսֆոթ տը չօ ունուն աղը պարունակելուն, ամէնէն օգտակար մասն է. և դայն անպատճառ ուտելու է, հակառակ այն ժողովրդական առածին, որ կ՝ըսէ. Արմուտը սպ տա եէ, եղմայը սօյ տա եէ։

Իսկ բացարձակապէս արգիլուած են կարմիր միսերը, միսի ջուրը, պիֆթէկ, քիւլպասթի և այլն, եթէ ձիթաւղ, քացախ, սուրճ (1), թէյ (2) և ոգելից ըմպելի (3), ինչ որ ալ ըլլայ։

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ՀԱԳՈՒՍՏԸ

1. Հիւանդին տարիքն ինչ որ ալ ըլլայ, ինչպէս և սեռը, ուր որ ալ բնակի, ամառ ու ձմեռ բնաւ երբէք մարմնին վրայէն բուրդ ֆանէլա հագնելու չէ։

2. Ի մեծ կամ տարինկարով միսին վրայէն ֆանէլա հագնելու հակառողջական, վնասակար և միշտ վտանգաւոր սովորութիւն ունեցողն ալ մինչեւ որ կատարելապէս աղէկնայ, շապիկին վրայէն հագնելու է։

3. Շապիկին ու վարտիքը միշտ քթանէ (քէթէն պէգի) հատ ու ծակոտիկ կտաւէ ըլլալու են անպատճառ։

4. Հիւանդին չապիկը, վարտիքը, գուլպաներն ու անկողնին վերաբերեալ բոլոր ճերմակեղէնները ամէն օր փոխելու և եռացեալ ջուրի մէջ թրջոց դնելէ ետքը լուալու է։

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ՍԵՆԵԱԿԸ

1. Հիւանդին սենեակը օդաւէտ, լուսաւոր, արեւոտ ըլլալով հանդերձ, պատուհաններէն մին միշտ, ոչ միայն ցերեկը, այլ գիշերն ալ բաց պահելու է։

2. Հիւանդին սենեակը միշտ օդաւէտ ըլլալով հանդերձ, հիւանդն օդի հոսանքէ միշտ զերծ մնալու է։

3. Հիւանդին սենեակին մէջ միշտ բաց պահուելիք պատուհանը սենեակին առաստաղին խիստ մօտէն բացուած ըլլալու է, որպէս զի կարելի ըլլայ ուղուածին չափ բանալ։ Գիշերները բաց պատուհանով սենեակին մէջ պահելու սովորութիւն չունեցողները ձմեռուան ցուրտ օդին, հովին ու փոքին աղդեցութենէն զերծ մնալու համար նախ մէկ մատի չափ պէտք է բանալ, յետոյ օրէ օր աստիճանաբար աւելի բանալով, առողջ մարդոց նման հիւանդներն ալ կը վարժուին անոր ամենագ։

Այս առթիւ կ՝աւելցնեմ թէ այս առողջապահիկ կանոնը ոչ միայն հիւծախտաւորներու և ուրիշ հիւանդներու, այլ և առողջ մարդոց համար ալ ամառ ու ձմեռ անհրաժեշտ է։

2. Հիւանդին սենեակը, առանց աւելու. խոնաւ ըլլալու չափ, թաց լաթով մը ամէն կողմ սրբելու է ամէն օր, որովհետեւ եթէ ըստ սովորութեան չոր աւլուի, փոշիները օդին մէջ տարածուելով, կրկին կը չոքին սենեակին մէջ և շնչառութեան միջոցաւ հիւանդին թոքերուն մէջ կը մտնեն, որ մինչ վտանգաւոր է ամէն տեսակէտով։

5. Հիւանդին սենեակին մէջ անհրաժեշտ պէտք եղածէն աւելի բան գտնուելու չէ. բարակ վարագոյր մը կամ կանանչ սբօտ մը բաւ է։ Գորգ, չրջանակ, զանազան զարդեր, մէկէն աւելի աթոռ, եւն. պահելու չէ։

6. Դիշերները բնաւ երբէք կաղ վառելու չէ։

7. Հիւանդին սենեակին մէջ ո՛և է ուտելիք, խմելիք, ծաղիկ և ուրիշ հոտեղէն բան պահելու չէ։

8. Հիւանդին սենեակը հականեխելու համար ասիս ֆէնիկ, լիզոլ և ուրիշ քիմիական, թունաւոր, միշտ վտանգաւոր դեղեր բնաւ գործածելու չէ։

9. Ամէնուն ծանօթ միշտ արտրճ բոխսուլին (4) իմ փորձառութեամբս կը վտահեցնե՛ թէ ամէն տեսակէտով ամէնէն ազդուն և օգտակարն է. ոչ միայն հիւանդին սենեակին մէջ, այլ և ամբողջ տանը մէջ այս պատուական նուշը ծխել (թիւթսիս) խիստ առողջարար է։

Ես բիւրսիէն դատ բոլոր հիւանդներուս ալ օրը 5, 6—12 ծամել կուտամ անկէ, որովհետեւ թէ՛ հականեխական է և թէ ախորժակը կը բանայ, ստամոքսին ու աղիքներու մէջ գտնուած գէշ ու թունաւոր կաղերը կ՝արտաքսէ, կը մղեցնէ, մէկ խօսքով ուրիշը կը մաքրէ։

Արտրճ բոխսուլին ասիս ֆէնիքի և ասոր նման քիմիական դեղերու հականեխիչ յատկութիւնը ունի, բայց անոնց նման սուղ չէ և ոչ ալ վտանգաւոր։ Քաշը 1—2 ղ.ի կը ծախսուի և ամէն կերպով առողջարար է, թէ իրրև քնական պարզ դեղ ուտելու և թէ դուրսէն թիւթսիւի ձեւով գործածելու համար։

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԽՈՒԽԸ (Պալգամ)

Քանի որ Գիտութիւնը հաստատած է թէ հիւծախտը բուժելի ըլլալով հանդերձ փոխանցիկ է և իր փոխանցման գլխաւոր միջնորդն ալ խուխն է, փոխանակ հականեխիչ դեղեր գործածելու, ինչպէս ըսի արդէն, հիւանդը թուղթի կտորներու մէջ թուքնելով անմիջապէս այրելու է։ Այս կերպով մանգամ ընդ միշտ վայրկենապէս կ՝անչնանայ, առանց ծախքի և թքամանը մաքրելու հոգ ու խնամքի ալ պէտք չի մնար, մանաւանդ որ ամէնէն ալ ապահովն է։

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ուրախ եմ հրապարակաւ յայտնելու թէ քառասունամեայ փորձառութեամբս ու յարատեւ աշխատութեամբս վերջին մէկ քանի տարուան մէջ ո՛չ միայն Ա. և Բ., այլ և երրորդ աստիճանի հասնող հիւծախտաւորները շնորհիւն Աստուծոյ բուժուած են։ Ուստի կը համարձակիմ այսօր հրապարակաւ հրաւիրել այս դարհուրելի հիւանդութենէն տառապողները, որ անձամբ գան այս ճշմարտութիւնը ստուգել մեր դարմաններովը կատարելապէս բուժուած հիւծախտաւորներէն, որոց անուններն ու բնակավայրը մեր յուշատետրէն կրնան ընդօրինակել։ Մեզ դիմող հիւանդները քիմիական դեղեր չպիտի առնեն, զի, ինչպէս վերն ըսած եմ, մեր գործածած դեղերը բնական ու բուսեղէն, պարզ ու արտաքուստ գործածելի են։ Մեր դրութեամբ հիւծախտին բուժման էական հիմը օրը մէկէ աւելի անգամներ, ըստ հարկին ու կարգին գիշեր ու ցորեկ հիւանդին մարմինը սրբելու մէջ կը կայանայ։ Մեր գործածած մէկ քանի բուսական դեղերով ջուրին ազդեցութիւնը՝ աւելի կ՝ուժգնայ և թէ հիւանդին մարմինը կը զովանայ, թէ մորթին միլիոնաւոր ծակիկները միշտ բաց պահուելով, մորթային արտաշնչութիւնը առանց խոչընդոտի կատարուելով, հիւանդին մարմնին մէջ գտնուող աղտեղութիւնները անդադար դուրս կ՝ելլեն և արիւնը կը մաքրուի։

Ջուրը Ամենակարողին կողմէ պարգեւեալ ամենաթանկագին միջոց մըն է, և տաքութեան դէմ դմեզ պաշտպանելէ, պատսպարելէ զատ հիւանդութեան առթիւ մարմնին չարիաղանց ջերմը կ՝իջեցնէ։

Ջուրը ո՛չ միայն մնունդ, այլ եւ մէկ հատիկ դեղ մըն է։ Տարափոխիկ կամ ոչ, ամէն տեսակ հիւանդութենց առթիւ մարմնին մէջ մտնող սերմ, մլրքոց, աղտոտութիւններ, թոյներ, ինչ որ ալ ըլլան դուրս կ՝արտաքսէ։

Ջուրը ոչ միայն կը կանոնաւորէ արեան չրջանը, այլ և միշտ միևնոյն վիճակի մէջ կը պահէ։

Ջուրը ամէն հիւանդութենց մէկ հատիկ դեղ է։

Ջուրը աչալուրջ պահապան մըն է, կ՝արգիլէ մարմնին մէջ մտնելու ինչ որ մեռաակար է։

Ջուրը հիւանդութիւնը բուժելու ամէնէն ապահով, ամէնէն պարզ, ամէնէն ժամ, ամէնէն ազդու, բնական առատ ու ձրի, միակ տիեզերական դեղն է, ըսած է աչխարհաձանօթն Բլին։

Ջուրը ո՛չ միայն ճար ու դեղ է, այլ և առողջութեան պաշտպան։

Ախտաբանութիւնը հաստատած է թէ հիւանդին բուժումը կախում ունի անոր մարմնին մէջ գտնուող մեռաակար աղտոտութիւններէն, և ըստ բժշկական արդի նորաձեւութեան, հիւանդութենց սերմերը, միքրոպները հետեւեալ չորս ճամբաներով դուրս կ՝ելլեն.

Ա. Քրտինքով, մորթային արտաշնչութեամբ,

Բ. Մէզով,

Դ. Կղկղանքով և

Դ. Խուխով։

Ջուրը ահա իր այս թանկագին յատկութիւններովը մարդուս մարմնը տաք պահելով, պէտք եղած ատեն մարմնին տաքութիւնը բարձրացնելով կամ պակասեցնելով կարող կ՝ըլլայ այս չորս տեսակ բնախօսական գործողութիւններով հիւանդութեան աղտոտութիւնները մարմնէն դուրս հանելու։ Ջուրով արդարև մորթային արտաշնչութիւնը կ՝աւելնայ. մէզով չատ մը աղտեղութիւններ դուրս կ՝ելլեն. լուծողութիւնը աւելի յաճախ ու կանոնաւոր կ՝ըլլայ. չատ մը գարշելի աղտոտութիւններ արտաքսելով վերջապէս խուխը դուրս կ՝ելլէ։

Որովհետեւ պէտք է սովրիլ թէ հիւանդութիւններն ինչ որ ալ ըլլան, ինչ անուն ալ ունենան, իրենց ծնունդը, սկզբնատատճառը, արմատը, սերմը արիւնին մէջն է, արիւնին խանգարուան չրջանէն կամ օտար, հիւանդաբեր, թունաւորիչ սերմ կամ միքրոպներուն արիւնին մէջ ներկայութենէն կախում ունի։ Ինչ պարզութիւն, ինչ դիւրութիւն և ինչ ապահովութիւն բուժելու արհեստին համար. բախտաւոր է այն հիւանդը որ ամէն հիւանդութեան սկզբնապատճառը, արիւնին չրջանին խանգարուած կամ անոր ապականուած ըլլալը ճանչցող բժիշկի մը կողմէ դարմանուելու բախտը կ՝ունենայ։ Որովհետեւ բժշկելու գործը սա երկու նպատակին ծառայելու է.

Ա. Կա՛մ արիւնին խանգարուած չրջանը կանոնաւորել և

Բ. կամ ապականեալ արիւնը մաքրել։

Ջուրը, դեղերուն դեղը, հրաշալի է հեռեւեալ չորս յատկութիւններովը.

1. Արիւնախտաւոր աղտոտութիւնները հալեցնել։

2. Հաւուած կեղտերը մաքրել դուրս վանել։

3. Ապականեալ արիւնը մաքրելով արեան չրջանը կանոնաւորել։

4. Ուժասպառ եղող մարմնը ուժայլնել, վերստին կենդանացնել։

ԱՍԿԷ ԱՒԵԼԻ ԻՆՉ Կ՝ՈՒԶԷՔ ՋՈՒՐԸ

Քիմիական ոՐ դեղն այս հալեցնող, վանող, կանոնաւորող ու կազդուրող յատկութիւնը միանգամայն ունի։ Այդ տարերը ուշադրութեամբ կարդացողները պիտի սորվին թէ՝

Ա. Ջուրով տկարացած մարմինը կ՝զօրացնի։

Բ. Ջուրով խանգարուած մարմինը բնական կամ բնախօսական կանոնաւորութիւնը կը վերստանայ։

Ամէն հիւանդութենց համար գործածելի դեղեր կան, բայց այն միակ դեղը, սեպհական, մասնական ամէն հիւանդութենց համար, միայն ջուրն է, որ կը գտնուի ամէն տեղ Ամենակարողին նախատեսութեամբ։ Աստուծոյմէ բարութեան այս մեծ պարգեւ, ջուրը, ո՛չ միայն մարդու, անասունի ու խոտին ծարաւը կը յագեցնէ, այլ դեղերուն առաջինը, թանկագինն է առաս, անապատ ու ձրի ըլլալու պայմանաւ։

Ասոր համար է որ ջուրը ոչ միայն մնունդ է, այլ դեղերուն դեղն է։ Ասոր համար է որ ջուրը ամէն բուժելի հիւանդութիւններու առանց բացառութեան կը բուժէ, ոչ միայն քիմիական դեղերու պէս թոյն է, այլ ինչպէս ըսի և կը կրկնեմ որ թէ՛ մաքրող և ի կազդուրող է։

Մի զարմանաք ուրեմն թէ ջուրով (*) հիւծախտը (**), ինչպէս ամէն բուժելի հիւանդութիւնները, ո՛չ միայն կը բուժուին, այլ ենթակայ նոյնպէս ամենառողջ կ՝ըլլայ։

Մեր կողմէ դարմանուող ու բուժուող չատ մը հիւծախտաւորներէն միայն մէկին պատմութիւնը համառօտ կերպով հոս դնելով (բժշկական գաղտնի պահութեան կանոնին հակառակ գրուած ըլլալուս համար կանխաւ հիւանդին հաճութիւնն առած եմ) բաւ կը համարիմ իբրեւ քաջալերիչներուն կրկնել թէ անգամի կարծուած այս դէշ հիւանդութենէն պարզ թոքատապի նման կատարելապէս կրնայ բուժուիլ։ Ինչպէս՝ Մի տարուան տարս մը 22 տարեկան (1906) յաճախ բերանէն արիւն եկող կամ թքնող տեսակէտ և երկրորդէն երրորդ աստիճանի մէջ մտնող թոքախտ ըլլալը (այս կնոջ թոքախտաւոր ըլլալը մեր հետ ստուգած են Տոքթ. Գամարարեան փաշա, Զէնմուլի, Արամեան, Սթավրիտիս, Վիվաքի Բաթիրքեան, Վավիքօ և երեք անգլիացի բժիշկներ՝ միայն կատարելապէս առողջացած է այլ յղի մնալով 1907 փետրվարի՝ այսինքն 6 ամիս առաջ, պարտիկ, թոմպուլիկ մանչ մը ունի է (մայր ու զաւակ, այսօր օգտագործելով սկսեալ ծով կը մտնեն Իշխանաց կղզին աւազուտ կապարիչ ներքեւ)։

Ասիկա վասայ չէ, այլ 2 ամիսէ 4 կ՝ընէի նման իրականութիւն է. կը բնակի Բերա, Ռումելիա Հիսարի կալուածներէն եղող, Բրիտիշ-Ամերիկեան Պաշի, հասարակաց պարտէզին դէմ Շօկէլ տ՝Աթէն մակնուանեալ դրկը. ամուսինին անունն ալ՝ ընտանիքին Սգանաչ է, պան ալ բրիչ տիշեալ պանդոկին։

Այս կինը, այսօր այն աստիճան առողջ է որ յոժար է իր սիրասուն մանկիկը, մայրենի կաթովը սնուցանել, բայց առողջապահական օրէնքը յարգելու պէտքին հնազանդելով, մեր խորհուրդով ինչպէս և Տոքթ. Թաքիրի մանկաբարձին, յանձնաց հրամայեալ է իր այս սրբազան պարտականութիւնը կատարելէ։

Հիւծախտի վրայ այս համառօտ ակնարկութիւնս վերջացնելու համար կ՝ուզեմ թէ մեր այս մէթոտով ոչ միայն հիւծախտը կը բուժուի, այլ անկէ զատ մանաւանդ ալ կ՝ապահովուի։

(*) Տես «Թանգարան առողջապահութեան» երկիր, Ջուր և Ջրաբուժութիւն» անուն 10դ հատորը։

(**) Տես Թանգարան առողջապահութեան»ժամանակիս օդի, ջրերի կի, քօսէ և հիւծախտ չորս պատճառները կազմող Դ. հատորը։

---

(1) Տես «Թանգարան առողջապահութեան» երկիս «պարտէզ դեղօրէից» Սուրճ անուն Ե. Դ. հատորը։

(2) Տես «Թանգարան առողջապահութեան» երկիս «պարտէզ դեղօրէից» «Թէյ» անուն Զ. հատորը։

(3) Տես «Թանգարան առողջապահութեան» երկիս «Ժամանակիս պատուհաններէն ոգելից ըմպելի» անուն հատորը։

(4).— Տես «Թանգարան առողջապահական երկիս, «Պարտէզ դեղօրէից» «Արտրճ թոխսուլի» անուն երկրորդ հատորը։